Issue - 5
07/08/2025
By; Arslan,
E-mail: havahihume@gmail.com

کاغذی نقاب

કાગઝી નકાબ

હમને પિછલે Issue મે "અહમદાબાદ કે બાકી હિસ્સો" ટોપિક કી શુરુઆત કી, ઈસ હિસ્સેમેં બાકી કે કુછ ઇલાકો જૈસે, વટવા, પાલડી, ગોમતીપુર / સુન્દરમ્ નગર, ઓર અહમદાબાદ કે ગ્રામીણ ઇલાકો કો રખા જાયેગા. આપ યે PDFs કો અપને મુસ્લીમ ગ્રુપ્સકે સાથ શૅર કરે.

- **વટવા:-**

અમદાવાદના દક્ષિણ સીમાડા પર આવેલા વટવામાં વારંવાર અને લાંબા સમય સુધી હિંસા થઈ, પ્રથમ 28 ફેબ્રુઆરીએ, પછી 20 માર્ચે અને ફરીથી 5 એપ્રિલે, પીએમની મુલાકાત પછી. આ હુમલાઓનું નેતૃત્વ મુરલીધર સોસાયટી, મણિ સોસાયટી, આશાપાલવ સોસાયટી, પિકનિક પાર્ક અને માનવ નગર જેવી નજીકની હાઉસિંગ કોલોનીઓના ઘણા રહેવાસીઓના મોટા ટોળા દ્વારા કરવામાં આવ્યું હતું. આ હુમલાઓનું નેતૃત્વ કથિત રીતે વટવાના એક નિવાસી, જે બજરંગ દળના નેતા હરેશ પટેલ પણ છે, દ્વારા કરવામાં આવ્યું હતું. પટેલને પોલીસનો પૂરતો ટેકો હતો. વટવાની કુલ વસ્તી 1,21,716 છે. આમાંથી 65,928 પુરુષો અને 55,788 સ્ત્રીઓ છે. વટવાની કુલ વસ્તીના 30 ટકા મુસ્લિમ છે. વટવામાં થયેલી હિંસા દરમિયાન, રોશની પાર્ક વિસ્તારમાં 5 લોકો, સૈયદવાડીમાં 4 લોકો અને નવાપુરા વિસ્તારમાં 4 લોકો મૃત્યુ પામ્યા હતા. કુલ મળીને, 60 લોકો ગંભીર રીતે ઘાયલ થયા હતા. તેમાંથી 8 લોકો પોલીસ ગોળીબારમાં ઘાયલ થયા હતા જ્યારે બાકીના, કુલ 52 લોકો ખાનગી ગોળીબાર, આગ લગાડવા, પથ્થરમારો અથવા બોમ્બ વિસ્ફોટમાં ઘાયલ થયા હતા.

નવાપુરા-કબ્રસ્તાનમાં, ૩૦૦ ઘરોની એક વસતી, ૨૮ ફેબ્રુઆરીના રોજ દિવસભર અને રાતભર હુમલો કરનારા ટોળા દ્વારા સંપૂર્ણપણે બળીને ખાખ થઈ ગઈ હતી. આ હુમલાઓ આશાપાલવ, પિકનિક પાર્ક અને માનવ નગર હાઉસિંગ કોલોનીના રહેવાસીઓ દ્વારા કરવામાં આવ્યા હતા. આ હુમલાઓમાં વાઘરી સમાજના ઘણા લોકો સામેલ હતા. નીચેના વિસ્તારોમાં, બધા મુસ્લિમ ઘરોને બાળી નાખવામાં આવ્યા હતા: બચુભાઈ કુઆ (૭૦-૮૦ ઘરો); બિસ્મિલ્લાહ નગર (૬૦ ઘરો); દરબાર ખેતર (૭૦-૮૦ ઘરો); સૈયદવાડી (૧૫૦ ઘરો); અઝીમ પાર્ક (૧૦૦ ઘરો); મુછાડીપીર (૯ ઘરો); રોશની રાવ (૧૦૫ ઘરો); બુરહાની સોસાયટી (૭૨ ઘરો); વાંદરવલ તળાવ (૧૧૦ ઘરો); જાહેદશાહ પીરની દરગાહ (૧૫ ઘરો); (૮) જાનિયા પીરનો ટેકરો (૧૦ ઘરો).

અનવર જાફરી, મુનવ્વરભાઈ પઠાણ અને રિઝવાના શેખ જેવા સાક્ષીઓએ ટ્રિબ્યુનલને જણાવ્યું હતું કે બચુભાઈ કુઆ, બિસ્મિલ્લાહ નગર અને નવાપુરાને 28 ફેબ્રુઆરીએ સળગાવી દેવામાં આવ્યા હતા જ્યારે રોશની રાવસ અને અન્ય લોકોને બીજા દિવસે સળગાવી દેવામાં આવ્યા હતા. અહીં હુમલો કરનારા ટોળા ખૂબ મોટા હતા સાક્ષીઓએ વર્ણવ્યું હતું કે તેઓએ "મોટાં માથા" જોયા હતા. બજરંગ દળના મહેશ પટેલ, ગિરીશ પંડ્યા અને અમિતા પટેલ (ભાજપના મ્યુનિસિપલ કાઉન્સિલર) ભીડનું નેતૃત્વ કરી રહ્યા હતા. 3 માર્ચે તેમની ધરપકડ પણ કરવામાં આવી હતી, પરંતુ તે સાંજ સુધીમાં તેમને જામીન પર મુક્ત કરવામાં આવ્યા હતા. પીઆઈ સિંહ અને પીઆઈ દામોદ ખુલ્લેઆમ તેમને મદદ કરી રહ્યા હતા. મુરલીધર સોસાયટી અને માનવ નગરનો દરેક ખૂણો વીએચપી અને બજરંગ દળના સમર્થકોથી ભરેલો છે. ભીડ તલવારો, પાવડા, ચરા (કૃષિ સાધનો) લઈને ચાલી રહી હતી; કેટલાક પાસે બંદૂકો પણ હતી.

માથા પર ભગવા પટ્ટી હતી... બૂમો પાડી રહ્યા હતા... "મુસ્લિમોને પાકિસ્તાન મોકલો" ના નારા લગાવી રહ્યા હતા. બધા ઘરોને આગ લગાડવા ઉપરાંત, ગોળીબારમાં 7-8 લોકો માર્યા ગયા હતા અને 7-8 લોકો ગુમ છે. નવાપુરાના રહેવાસીઓ મુખ્યત્વે ભંગાર (રિસાયક્લિંગ) વ્યવસાયમાં સામેલ હતા. 28 ફેબ્રુઆરીના રોજ, જ્યારે સૈયદવાડી અને નવાપુરાને 'સરહદી' વિસ્તારોના ટોળા દ્વારા બાળી નાખવામાં આવી રહ્યા હતા, ત્યારે એસપી કે.સી. પટેલ પોતે ત્યાં ઉભા હતા. તેઓ વાઘણીવાસ કબ્રસ્તાનમાં પણ ઉભા હતા અને વિનાશનો આનંદ માણતા જોવા મળ્યા હતા. સમગ્ર પોલીસ વિભાગ વટવાના મોટા ભાગનો નાશ થતો જોઈ રહ્યો હતો.

વિલાયત હુસૈન નામના એક વ્યક્તિનું ફાર્મહાઉસ બળી ગયું હતું, તેમને ૩-૪ લાખ રૂપિયાનું નુકસાન થયું હતું કારણ કે ઘઉંનો પાક બળી ગયો હતો અને બોરવેલ પણ નાશ પામ્યો હતો. ૧ માર્ચે ફરિયાદ દાખલ કરવામાં આવી હતી. પ્રત્યક્ષદર્શીઓ દ્વારા ઓળખાયેલા હુમલાખોરોમાં મહેશ પટેલ (બજરંગ દળ), ગિરીશ પંડ્યા અને અમિતા પટેલ (ભાજપ કોર્પોરેટર)નો સમાવેશ થાય છે. ફરજમાં બેદરકારી દાખવવા બદલ આરોપી પોલીસકર્મીઓમાં પોલીસ અધિક્ષક પીઆઈ સિંહ, પીઆઈ દામોદનો સમાવેશ થાય છે.

વટવાની પીડિત મહિલાઓએ વટવા પોલીસ સ્ટેશનના પીઆઈ દામોદના ખાસ વાંધાજનક વર્તન વિશે વાત કરી. તેમણે લોકોને ખુલ્લેઆમ ધમકી આપી હતી કહી હતી કે જો કોઈ ફરિયાદ કરશે તો "અમે મુસ્લિમ બાળકો અને મહિલાઓને લઈ જઈશું."

નવાપુરાના ઘણા રહેવાસી ભંગાર નાં ધંધામાં છે અને આ બસ્તીઓના બધા રહેવાસીઓ દૈનિક વેતન મેળવનારા છે. પહેલા હુમલા પછીના અઠવાડિયા સુધી, પીડિત-બચી ગયેલા લોકોમાં ભયનો માહોલ રહ્યો કારણ કે, દરરોજ રાત્રે, લાઉડ સ્પીકર્સ પર એક કેસેટ વગાડવામાં આવતી હતી જેમાં "કાટો! મારો!" બૂમો પાડતા હતા. તેઓ ઇચ્છતા હતા પીડિતો ગભરાઈને તેમના ઘરની બહાર આવે જેથી તેઓ ફરીથી તેમના પર હુમલો કરી શકે. જ્યારે મહિલાઓ "બોર્ડર" ની બીજી બાજુ શાકભાજી ખરીદવા ગઈ, ત્યારે વિક્રેતાઓને "ધમકી" આપવામાં આવી: "મુસ્લિમ મહિલાઓને શાકભાજી ન વેચો, અને મુસ્લિમ બાળકો માટે દૂધ ન વેચો." સાક્ષી અબીદા આ વાતો કહેતી વખતે રડી પડી. નવાપુરામાં તેમનું પહેલું ઘર હતું અને તેમાં સૌથી વધુ વિનાશ થયો હતો. "મને યાદ છે કે મારા ઘરમાં ઘૂસનારા પુરુષો હતા. એકે જીન્સ પહેર્યું હતું અને ચશ્મા લગાવ્યા હતા. તેઓ બજરંગ દળના સૂત્રોચ્ચાર કરતા રહ્યા; તેઓએ બધું જ ખતમ કર્યું. સાક્ષીએ વર્ષોથી ખૂબ મહેનતથી બચાવેલી બધી વસ્તુઓ, જેમાં તેના પોતાના લગ્નના દાગીનાનો પણ સમાવેશ થાય છે, લૂંટાઈ ગઈ. તેની ત્રણ પુત્રીઓ માટે એકત્રિત કરાયેલ દહેજ બધું જ ગાયબ થઈ ગયું. ખાસ કરીને કરુણતા સાથે તેણીએ કહ્યું કે તેણીએ 30 વર્ષથી જે ભેગું કર્યું હતું તે થોડા કલાકોમાં જ નાશ પામ્યું."

અમદાવાદ શહેર ગુલબર્ગ સોસાયટી નરસંહાર અને નરોડા હત્યાકાંડ જેવી ક્રૂર હિંસાનું કેન્દ્ર હતું. પરંતુ છૂટાછવાયા અને ભયાનક ઘટનાઓ બધે જ બની હતી - જ્યાં પણ. સીટીએમ ચાર રસ્તા પર, એક મુસ્લિમ ડ્રાઇવર સલીમ ખાનને, પોલીસ વાયરલેસ પર સંદેશ મોકલવામાં આવ્યો હતો કે એક મુસ્લિમ ડ્રાઇવર તે તરફ આવી રહ્યો છે, જેના કારણે તેને જીવતો સળગાવી દેવામાં આવ્યો હતો. 28 ફેબ્રુઆરીની રાત્રે, જ્યારે વટવામાં લોકો પર હુમલો કરવામાં આવ્યો, તલવારો હવામાં લહેરાતી હતી, ખાનગી માલિકીની બંદૂકો દ્વારા ગોળીબાર કરવામાં આવ્યો હતો. "તબ હમે માલુમ પડા કી હમારા અલ્લાહ કે સીવા કોઈ નહીં", એક સાક્ષીએ કહ્યું. ભીડનો એક જ ઇરાદો હતો: "મુસલમાનોને કો ખતમ કરો!" ("મુસલમાનોનો અંત લાવો!") અને સમગ્ર નિર્દોષ લોકોને મારી નાખવામાં આવ્યા. એકદમ ડરથી, રોશની પાર્ક, રૌનક પાર્ક, તુફેલ પાર્ક, સિરાજ પાર્ક, નવાપુરા, વાંદરવડ તલાવ, જસોદાનગર પાટે, બુરહાની સોસાયટી અને બિસ્મિલ્લાહ નગર નાં રહેવાસીઓ રાહત શિબિરોમાં ગયા..

પીઆઈ દામોદનું વર્તન ગુનાહિત વર્તનથી ઓછું નહોતું. જ્યારે તસ્લીમ સોસાયટી પાસે કેટલાક લોકોએ તેમની સાથે હિંસાના પ્રમાણ વિશે વાત કરી, ત્યારે તેમના શબ્દો આ હતા: "જો હુઆ કમ હુઆ; ઇતના માર ખાયા કમ હૈ કી ઔર માર ખાના હૈ?"

ગરીબ મુસ્લિમ વિસ્તાર, વટવામાં, 65 બંગલાવાળા બુરહાની સમાજ પણ છે, જેમાં મજબૂત બંગલાઓનો સમાવેશ થાય છે જે 28 ફેબ્રુઆરીના રોજ વિશાળ ટોળા દ્વારા નાશ પામ્યા. તેઓએ ઘરોમાં આગ લગાવતી વખતે એસિડ અને વિસ્ફોટક રસાયણોનો ઉપયોગ કર્યો હતો. કાળા રંગનું ટાઈમર ડિવાઈસ, મેઈન સાથે જોડાયેલું હતું અને તેમાં થોડું દ્રાવક રેડવામાં આવ્યું હતું, જેનાથી થોડીક સેકંડમાં જ શોર્ટ-સર્કિટ થઈ ગયું. આગ કલાકો સુધી ચાલુ રહે તે માટે તેઓ જે રસાયણોનો ઉપયોગ કરતા હતા તેના નમૂના ટ્રિબ્યુનલ સમક્ષ રજૂ કરવામાં આવ્યા હતા. અમદાવાદમાં અન્ય ચાર સ્થળોએથી પણ કેમિકલ મળી આવ્યા હતા.વટવામાં પણ, ઘરો, એક શાળા અને એક મસ્જિદમાં વિસ્ફોટ કરવા માટે ગેસ સિલિન્ડરનો ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો હતો. સરકાર દ્વારા માન્ય અસ્મી હાઈસ્કૂલના આચાર્ય રસૂલ ખાન, જ્યાં 500 વિદ્યાર્થીઓ અભ્યાસ કરતા હતા, તેમને ટ્રિબ્યુનલ સમક્ષ રજૂ કરવામાં આવ્યા. આ શાળાએ KG થી 10મા ધોરણ સુધીના વિદ્યાર્થીઓને હતાં. તેમની પત્ની બીજી શાળા, ફ્રેન્ડ્સ હાઇ સ્કૂલના આચાર્ય છે, જેમાં લગભગ 1,000 વિદ્યાર્થીઓ હતા. અસ્મી હાઇ સ્કૂલ સંપૂર્ણપણે બળીને ખાખ થઈ ગઈ હતી અને શાળાની પાછળ આવેલો તેમનો બંગલો પણ બળીને ખાખ થઈ ગયો હતો.

આ ગુનાનો સૌથી ખરાબ ભાગ તો એ છે કે સાક્ષીએ કહ્યું કે હુમલાખોરોનું નેતૃત્વ કરતી વખતે, તેણે એક સાથી શિક્ષણવિદ, નવનીત પટેલને જોયો, જે આ વિસ્તારના હિન્દુ-પ્રભુત્વવાળા ભાગમાં આવેલી બે મ્યુનિસિપલ શાળાઓના આચાર્ય હતા, જે પટેલ પાનહાઉસના માલિક પણ છે, ઉપરાંત તાજગી સ્કૂલના આચાર્ય પણ હતા. કેશુભાઈ સબઝીવાલા અને બાબુલાલ પટેલ સાથે, નવનીત પટેલે આ શાળા અને સમગ્ર બુરહાની સમાજ પર ત્રિ-પક્ષીય હુમલાનું નેતૃત્વ કર્યું. એક શિક્ષક અને આચાર્ય માટે તેમની શાળાને બાળી નાખવામાં આવતી, બધા રેકોર્ડ ફાડી નાખવામાં આવતા અને નાશ પામેલા અને બાળકોના કામ અને ચાર્ટ પર પણ શૌચ કરવામાં આવતા જોવા કરતાં વધુ પીડાદાયક કંઈ હોઈ શકે નહીં. પરંતુ, જ્યારે હુમલો એક શિક્ષણવિદ દ્વારા કરવામાં આવે છે, એક માનવી જે યુવાનોને મૂલ્યો અને હેતુની ભાવના આપવાનો છે, ત્યારે નિરાશા હૃદયને ભરી દે છે. આ સમગ્ર વિનાશમાં એક સ્પષ્ટ લક્ષ્ય દેખાય છે - અપંગ અને નિર્દયતાથી નાશ પામેલા જીવન, સમુદાયને આર્થિક, ધાર્મિક અને સાંસ્કૃતિક - પ્રતીકોને અપંગ બનાવવામાં આવ્યા, અને આધુનિકતા અને વિકાસના બધા ચિહ્નો ભૂંસી નાખવામાં આવ્યા.

પહેલા હુમલા પછી, બીજો હુમલો 20 માર્ચના રોજ સાંજે 5.00 વાગ્યે થયો હતો, જ્યારે આશાપાલવ સોસાયટી અને નીલગીરી સોસાયટી, બંનેમાં હિન્દુઓનો કબજો છે, માંથી એક ટોળું આવ્યું અને નવાપુરાના ગોડાઉનમાં આગ લગાવી દીધી. સૈયદવાડીમાંથી આગ અને ધુમાડો દેખાતો હોવાથી, લોકોનું એક જૂથ સૈયદવાડીની બહાર એકઠા થયું, જેથી શું થઈ રહ્યું છે તે જોઈ શકાય. આ દરમિયાન, એસપી કે.સી. પટેલ અને એસીપી બી.એસ. જેબલીયા જેવા વરિષ્ઠ પોલીસ અધિકારીઓ તેમજ સ્થાનિક પી.આઈ. પહોંચ્યા અને તે પછી તરત જ, લગભગ 3 પોલીસ વાહનોમાં સવાર પોલીસકર્મીઓ તેમના વાહનોમાંથી કૂદી પડ્યા અને સૈયદવાડીમાં ભીડ પર ગોળીબાર શરૂ કરી દીધો. પરિણામે, પોલીસ ગોળીબારમાં 2 લોકોના ઘટનાસ્થળે જ મોત થયા અને ઘણા ઘાયલ થયા.

૫ એપ્રિલના રોજ, વડાપ્રધાન અટલ બિહારી વાજપેયીની ગુજરાત મુલાકાતના બીજા દિવસે, રાત્રે લગભગ ૧૦.૦૦ વાગ્યે, હિન્દુઓ દ્વારા કબજે કરાયેલી કર્મભૂમિ સોસાયટીના રહેવાસીઓએ અચાનક મકદુમનગર સોસાયટીની નજીક આવેલી મસ્જિદ પર બોમ્બ ફેંકવાનું શરૂ કરી દીધું.

કર્મભૂમિ અને મકદુમનગર સોસાયટી વચ્ચે ફક્ત એક દિવાલ છે. હુમલા પછી તરત જ, ગાયકવાડ હવેલીના કોમ્બિંગ સ્ક્વોડના ૬-૭ વાન પોલીસ કર્મચારીઓ લાઠીઓ અને બંદૂકો સાથે આવ્યા અને મસ્જિદ પર હુમલો કર્યો જ્યાં મુખ્યત્વે નાના બાળકો અને મહિલાઓ એકઠી થઈ હતી. જ્યારે એક પોલીસકર્મી તેના જૂતા પહેરીને પવિત્ર સ્થળે ગયો, ત્યારે એક નાના છોકરાએ તેને મસ્જિદમાં પ્રવેશતા પહેલા તેના જૂતા ઉતારવા કહ્યું. આ વિનંતી પર પોલીસે ગુસ્સો કર્યો અને છોકરા અને ત્યાં હાજર દરેક વ્યક્તિને માર મારવાનું શરૂ કર્યું, જેમાં મસ્જિદની અંદર અને બહારની મહિલાઓનો પણ સમાવેશ થાય છે. ઘણી સ્ત્રીઓ જે પોતાના ઘરમાં હતી તે હંગામાનું કારણ અને પ્રકૃતિ જોવા માટે બહાર આવી. અંધારામાં, તે પોલીસકર્મીઓને જોઈ શકી નહીં, અને તેઓ શું થઈ રહ્યું છે તે સમજે તે પહેલાં, પોલીસ દ્વારા તેમને માર મારવામાં આવી રહ્યો હતો, જેમણે

લાઠીઓ, લાતો અને રાઈફલના બટનો ઉપયોગ કર્યો. ઘણી સ્ત્રીઓ ઘાયલ થઈ હતી અને ઘણા યુવાનોની ધરપકડ કરવામાં આવી હતી, જેમાં સગીરોનો પણ સમાવેશ થાય છે.

અહીંના આરોપીઓ નવનીત પટેલ (શાળાના આચાર્ય), કેશુભાઈ સબઝીવાલા, બાબુલાલ પટેલ, મહેશ પટેલ (બજરંગ દળ), ગિરીશ પંડ્યા (ભાજપ કોર્પોરેટર), અમિતા પટેલ (ભાજપ કોર્પોરેટર). જે પોલીસકર્મીઓમાં SP KC પટેલ, PI CJ સિંઘ, PI DD દામોદનો સમાવેશ થાય છે (વટવા પોલીસ સ્ટેશન), પીએસઆઈ યાદવ, પીએસઆઈ ચાવડા, પીઆઈ જાડેજા (એલિસબ્રિજ) અને બી.એમ.ચૌહાણ અને બી.એસ. નિનામા (જીઆઈડીસી પોલીસ સ્ટેશન, વટવા.)

વટવામાં મુખ્ય ઘટનાઓ 28 ફેબ્રુઆરી થી 1 માર્ચ, 20 માર્ચ અને 5 એપ્રિલના રોજ બની હતી. આ વિસ્તારના ઘરો અને દુકાનો કાં તો સંપૂર્ણપણે નાશ પામ્યા હતા અથવા નોંધપાત્ર રીતે નુકસાન થયું હતું અને તેથી લોકો ત્યાં પાછા ફરી શક્યા ન હતા. દુકાનો અને ઘરો સિવાય, લઘુમતી સમુદાયના ઈબાદત સ્થાનોને પણ બાકાત રાખવામાં આવ્યા ન હતા. વટવા વિસ્તારમાં ચાર મસ્જિદો અને 9 દરગાહોને નુકસાન થયું હતું. વટવાના GIDC વિસ્તારમાં, લગભગ 15 ઘરો નાશ પામ્યા હતા જ્યારે વટવાના આસપાસના વિસ્તારોમાં 15 દુકાનો નાશ પામી હતી.

- **પાલડી :-**

પાલડીના અગિયાર સાક્ષીઓએ ટ્રિબ્યુનલ સમક્ષ જુબાની આપી. આ વિસ્તાર પર હુમલો ૨૮ ફેબ્રુઆરી, ૨૦૦૨ ના રોજ થયો હતો. પાલડી અમદાવાદનો એક પોશ વિસ્તાર છે, જ્યાં છેલ્લા બે દાયકાથી, સમૃદ્ધ મુસ્લિમો રહેવા આવ્યા છે. આ વિસ્તારમાં ઘણા જૈનો પણ રહે છે. ભૂતકાળમાં, મુસ્લિમોને પાલડીમાં પ્રવેશ ન કરાવવા માટે ભયભીત કરવાના પ્રયાસો થયા છે, હિંસક પણ થયા છે. (ગુજરાતમાં બિલ્ડ-અપ પર વિભાગ જુઓ, વોલ્યુમ II).પાલડીમાં ૬ હાઉસિંગ સોસાયટીઓ પર હુમલા થયા હતા, જ્યાં લગભગ ૧,૦૦૦ મુસ્લિમો રહે છે. કુલ મળીને, આ વિસ્તારમાં લગભગ ૫-૬,૦૦૦ હિન્દુઓ રહે છે. મોતીમહલના માલિકો દ્વારા કબજામાં આવેલા કાઝમી એપાર્ટમેન્ટ્સ, ઈલાઇટ, ડીલાઈટ, કોર્નર ૨, તરાના એપાર્ટમેન્ટ્સ અને પાલડીમાં બંગલા નંબર ૧૬ અને ૨૪, સંપૂર્ણપણે બળી ગયા હતા. પ્રત્યક્ષદર્શીઓએ જુબાની આપી હતી કે ગુજરાતના તત્કાલીન મહેસૂલ મંત્રી હરેન પંડ્યાએ ટોળાનું નેતૃત્વ કરતા જોયા હતા, જેમણે તે સમયે આગ ચાંપી હતી.

૧૯૬૯માં અહીં કોઈ હિંસા થઈ ન હતી, પરંતુ ૧૯૯૦માં એક નોંધપાત્ર ઘટના બની હતી જેમાં ડેલાઇટ એપાર્ટમેન્ટ્સમાં રહેતા એક પરિવારના એક સભ્યને જીવતો સળગાવી દેવામાં આવ્યો હતો. એક પ્રત્યક્ષદર્શીએ ટ્રિબ્યુનલને જણાવ્યું હતું કે, "વહી લોગ આજ ભી કામ કર રહે હૈ" ("હવે એ જ લોકો સમાન કાર્યો કરી રહ્યા છે"). પંડ્યા આ મતવિસ્તારમાંથી ચૂંટાયા હતા - (એલિસ બ્રિજ). છેલ્લી ચૂંટણીઓ માટે તેમના પ્રચાર દરમિયાન, તેમણે ખુલ્લેઆમ કહ્યું હતું કે, "પાલડી સે મુસ્લિમ કા નામ ઔર નિશાન મિટા દેંગે" ("આપણે પાલડી વિસ્તારમાંથી મુસ્લિમોની હાજરીનો કોઈ પણ નિશાન ભૂંસી નાખીશું"). પાલડીના જે સાક્ષીઓએ ટ્રિબ્યુનલ સમક્ષ જુબાની આપી હતી તેમાં આફતાબ અને ગીઝાલા કાદરી (લાલ દરવાજા, અમદાવાદ નજીક ઓરિએન્ટલ ઇન્શ્યોરન્સમાં કામ કરે છે) અને અયાઝ અને વસીમ અસલમ (અમદાવાદ મ્યુનિસિપલ ટ્રાન્સપોર્ટ સર્વિસ દ્વારા કાર્યરત)નો સમાવેશ થાય છે. બંને યુગલો કાઝમી એપાર્ટમેન્ટ્સ, પાલડી, ફ્લેટ નંબર 3 અને 4 ના રહેવાસી હતા, પરંતુ પછીથી તેઓ સ્થાન બદલી ગયા છે. જસ્ટિસ એ.એન. દિવેચા (ગુજરાત હાઇકોર્ટના નિવૃત્ત ન્યાયાધીશ) એ જ બિલ્ડિંગના ફ્લેટ નંબર 1 અને 2 માં રહેતા હતા અને પાડોશી છે. પીડિતો હોવા ઉપરાંત, તેઓ પોતે જસ્ટિસ દિવેચા સાથે જે બન્યું તેના સાક્ષી છે. આ પીડિતો ત્યારથી સ્થળાંતરિત થયા છે, કારણ કે છ મહિના પછી પણ તેમની જૂની બિલ્ડિંગમાં પરિસ્થિતિમાં કોઈ સુધારો થયો નથી.

૨૮ ફેબ્રુઆરીની રાત્રે, બહારથી તેમના ફ્લેટમાં ૨૫-૩૦ પેટ્રોલ બોમ્બ ફેંકવામાં આવ્યા હતા. જ્યારે તેઓએ હુમલાખોરો કોણ છે તે જોવા માટે બહાર જોયું, ત્યારે સાક્ષીઓએ વિસ્તારના VHP લોકોને ઓળખી કાઢ્યા. ૧૦૦ (પોલીસ કંટ્રોલ) ને ફોન કરવાના પ્રયાસોના પરિણામે - તેમણે DCP પારઘીને સુરક્ષા મોકલવા વિનંતી કરી. પારઘીએ નુકસાનની

તપાસ કરવા માટે PI અને PSI મોકલ્યા. પીડિત-બચી ગયેલા લોકોએ સુરક્ષા માંગવાનું કારણ એ હતું કે, જોકે - બોમ્બથી ફક્ત તેમના ઘરની દિવાલોને નુકસાન થયું હતું, હુમલાખોરોનો ઈરાદો સ્પષ્ટ હતો.

જોકે, નુકસાનનું નિરીક્ષણ કરવા આવેલા PSI બિરજાએ કહ્યું કે પોલીસ સુરક્ષા પૂરી પાડવા માટે આટલું પૂરતું નથી. બીજા દિવસે સવારે લગભગ ૧૧.૩૦ વાગ્યે, ૫૦-૬૦ લોકોના ટોળાએ પથ્થરમારો કર્યો અને ફ્લેટ નં. ૩ ની બારીના કાચ તોડી નાખ્યા. સાક્ષીઓ/પીડિતો-બચી ગયેલા લોકોએ ફરીથી પોલીસ કંટ્રોલને ફોન કર્યો. ટોળામાં, તેઓ કેટલાક જાણીતા ચહેરાઓ જોઈ શક્યા - જેમને તેમણે ગઈકાલે જોયા હતા. હજુ પણ, તેઓ પોતાના ઘર છોડવામાં અચકાતા હતા. કાઝમી એપાર્ટમેન્ટ્સમાં, ૧૨ ફ્લેટ છે, જે બધા મુસ્લિમોના છે. ૨૮ ફેબ્રુઆરીની સવાર સુધીમાં, ફક્ત ૧૦-૧૨ રહેવાસીઓ જ બિલ્ડિંગમાં રહ્યા. સાક્ષીઓ અને અન્ય લોકોએ તેમના પરિવારોને અન્યત્ર મોકલી દીધા હતા. સાક્ષીઓમાંના એક, એડવોકેટ આફતાબ કાદરીએ ૨૮ ફેબ્રુઆરીના રોજ આખો દિવસ ૨,૫૦૦-૩,૦૦૦ લોકોના ટોળા દ્વારા કરવામાં આવેલા વિનાશને જોતા વિતાવ્યો.

ટોળાએ પહેલા તરાના એપાર્ટમેન્ટ્સ પર હુમલો કર્યો. તેઓ બેઝબોલ બેટ, હોકી સ્ટીક અને ક્રિકેટ બેટથી સજ્જ હતા. તેઓએ 3,000 લોકોના સંયુક્ત બળનો ઉપયોગ કરીને મજબૂત દરવાજો તોડી નાખ્યો. તેઓ સુમો વાનમાં સવાર હતા. તેઓએ તરાના એપાર્ટમેન્ટ્સના 12 ફ્લેટના તાળા તોડી નાખ્યા, લૂંટ ચલાવી અને બાળી નાખ્યા. હુમલો કરાયેલી બીજી ઇમારત ડેલાઇટ એપાર્ટમેન્ટ્સ હતી. તેઓએ ઘરેલું બોમ્બની અસર બનાવવા માટે પેપ્સીની બોટલોનો ઉપયોગ કર્યો. આગ શરૂ થયા પછી તે બંધ ન થાય તેની ખાતરી કરવા માટે તેઓએ રાસાયણિક દ્રાવકોનો ઉપયોગ કર્યો.

હુમલો કરાયેલી ત્રીજી ઇમારત એલીટ એપાર્ટમેન્ટ્સ હતી, જેના મોટાભાગના રહેવાસીઓ વકીલો છે. હુમલો કરાયેલી ચોથી ઇમારત કાઝમી એપાર્ટમેન્ટ્સ હતી, તે ઇમારત જ્યાં સાક્ષીઓ રહેતા હતા. ન્યાયાધીશ એએન દિવેચા 28 ફેબ્રુઆરીના રોજ બપોરે 12 વાગ્યે અહીંથી અંધારામાં નીકળી ગયા હતા. આ નિવૃત્ત ન્યાયાધીશ પણ હજુ સુધી ઘરે પાછા ફર્યા નથી. તેમને જજોના બંગલા વિસ્તારમાં રહેવાની વ્યવસ્થા કરવામાં આવી છે. ટ્રિબ્યુનલ સમક્ષ જુબાની આપનારા ભૂતપૂર્વ સીજે રાજસ્થાન, ન્યાયાધીશ એપી રવાણીએ જણાવ્યું હતું કે 28 ફેબ્રુઆરીના રોજ બપોરે 3 વાગ્યાથી તેમને શહેરમાં ફાટી નીકળેલી હિંસા વિશે ફોન આવવા લાગ્યા. કેટલાક વકીલોએ તેમને ફોન કરીને કહ્યું કે હાઇકોર્ટની સામે ટ્રક સળગાવી દેવામાં આવી હતી અને ન્યાયાધીશો પરિસર છોડી ગયા હતા. તેમણે કહ્યું કે તેમને આ સાંભળીને આઘાત લાગ્યો, ખાસ કરીને કારણ કે તેમને ખબર હતી કે હાઈકોર્ટ પરિસરમાં એક પોલીસ કંપની છે, જે હિંસા અટકાવવાની ખાતરી કરી શકતી હતી. ત્યારબાદ સાક્ષીએ લઘુમતી સમુદાયના કેટલાક મિત્રોને ફોન કર્યો. ન્યાયાધીશ રવાણીએ લગભગ 4 વાગ્યે ન્યાયાધીશ એમએચ કાદરીનો સંપર્ક કર્યો. ન્યાયાધીશ કાદરીએ સાક્ષીને કહ્યું કે તેમના બંગલાની આસપાસ પરિસ્થિતિ ખૂબ જ તણાવપૂર્ણ છે. લૂંટફાટ અને આગચંપીની ઘટનાઓ બનવા લાગી છે. તેમણે ન્યાયાધીશ રવાણીને કહ્યું કે ત્યાં બે અયોગ્ય પોલીસ કોન્સ્ટેબલ તૈનાત છે.

ત્યારબાદ જસ્ટિસ રવાણીએ એક નિવૃત્ત ડીએસપીનો સંપર્ક કર્યો, અને તેમને એલિસ બ્રિજ પોલીસ સ્ટેશનમાં કોઈની સાથે વાત કરવા અને પોલીસને જસ્ટિસ કાદરીના નિવાસસ્થાનની મુલાકાત લેવા માટે કહેવા વિનંતી કરી. એક પીઆઈ (પીઆઈ વાછાણી) જસ્ટિસ કાદરીના ઘરની મુલાકાતે ગયા. તેમણે જસ્ટિસ કાદરીને કહ્યું કે તેમની પાસે કોઈ વધારાનો પોલીસ દળ નથી પણ તેઓ પોતે ફરતા રહેશે અને નજર રાખશે. લગભગ એક કલાક પછી, જસ્ટિસ રવાણીએ ફરીથી જસ્ટિસ કાદરીને સંપર્ક કર્યો, જેમણે સાક્ષીને જાણ કરી કે નજીકના ધુલિયાકોટ વિસ્તારમાં (જ્યાં હાઇકોર્ટના ન્યાયાધીશોના બંગલા આવેલા છે) લૂંટ અને આગચંપીના વધુ બનાવો બન્યા છે. ગુજરાત કોલેજ નજીક અને નાગરી હોસ્પિટલ નજીક પણ, લઘુમતી સમુદાયના ગેરેજને નુકસાન થયું હતું અથવા બાળી નાખવામાં આવ્યા હતા. ત્યારબાદ, જસ્ટિસ રવાણીએ નવરંગપુરા પોલીસ સ્ટેશનની સામે આવેલી મુસ્લિમ સોસાયટીમાં રહેતા એક મિત્રને સલાહ માંગી. આ તબક્કે, સાક્ષી અને તેના મિત્રના મનમાં એક ગંભીર શંકા હતી કે શું ભીડ ન્યાયાધીશ કાદરીને મદદ માટે ફોન કરવા માટે પૂરતો સમય આપશે. સાક્ષી તે રાત્રે લગભગ 10.30 થી 11.00 વાગ્યા સુધી ન્યાયાધીશ કાદરીના સતત સંપર્કમાં રહ્યો.

બીજા દિવસે, એટલે કે ૧ માર્ચ, સવારે લગભગ ૮.૩૦ વાગ્યે, જસ્ટિસ રવાણીએ જસ્ટિસ કાદરીનો સંપર્ક કરવાનો પ્રયાસ કર્યો, પરંતુ ટેલિફોન પર કોઈ જવાબ મળ્યો નહીં. આનાથી તેઓ ચિંતિત થયા, તેથી તેમણે ગુજરાત હાઈકોર્ટના પ્રોટોકોલ ઓફિસરનો સંપર્ક કર્યો. પ્રોટોકોલ ઓફિસરે તેમને કહ્યું કે ગઈકાલે મોડી રાત્રે, જસ્ટિસ કાદરી, તેમના પરિવારના સભ્યો સાથે, જસ્ટિસ વાઘેલાના નજીકના બંગલામાં શિફ્ટ થઈ ગયા છે. જસ્ટિસ રવાણીએ પ્રોટોકોલ ઓફિસરને વિનંતી કરી કે તેઓ જસ્ટિસ કાદરીને જણાવે કે તેઓ ચિંતિત છે, અને જસ્ટિસ કાદરીને શક્ય તેટલી વહેલી તકે તેમનો સંપર્ક કરવા વિનંતી કરે. લગભગ ૧૧.૩૦ વાગ્યે, જસ્ટિસ કાદરીએ જસ્ટિસ રાવાણીને ફોન કરીને જણાવ્યું કે મુખ્ય ન્યાયાધીશ અને અન્ય ન્યાયાધીશોના સૂચન મુજબ, તેઓ, તેમના પરિવારના સભ્યો સાથે, જસ્ટિસ વાઘેલાના બંગલામાં શિફ્ટ થઈ ગયા છે. તેમણે ન્યાયાધીશ રવાણીને વધુમાં કહ્યું કે તેમને વસ્ત્રાપુરમાં ન્યાયાધીશોના બંગલામાં શિફ્ટ થવાનું કહેવામાં આવી રહ્યું છે.

તે સમયે, ન્યાયાધીશ રવાણીએ પ્રવર્તમાન પરિસ્થિતિ પર આઘાત વ્યક્ત કર્યો. ન્યાયાધીશ રવાણીએ કહ્યું કે એક વર્તમાન ન્યાયાધીશને તેમના સત્તાવાર નિવાસસ્થાનથી સ્થળાંતર કરવાનું કહેવું - કારણ કે તેમને સંપૂર્ણ સુરક્ષા આપવામાં આવી ન હતી - તે ન્યાયતંત્રની સ્વતંત્રતાનું અપમાન અને બંધારણના ધર્મનિરપેક્ષ દર્શનનું પણ અપમાન છે. જવાબમાં, ન્યાયાધીશ કાદરીએ સાક્ષીને તેમના ઘરે આવવા વિનંતી કરી. ન્યાયાધીશ કાદરીના ઘરે જતા પહેલા, ન્યાયાધીશ રવાણીએ ન્યાયિક એકેડેમીના ડિરેક્ટર જસ્ટિસ આર.એ. મહેતાનો સંપર્ક કરવાનો પ્રયાસ કર્યો. ન્યાયાધીશ મહેતા ઘરે ઉપલબ્ધ નહોતા પરંતુ, તેમના નિવાસસ્થાનેથી, ન્યાયાધીશ રવાણીએ જાણ્યું કે નિવૃત્ત હાઇકોર્ટના ન્યાયાધીશ અને ભૂતપૂર્વ અધ્યક્ષ એમઆરટીપી, જસ્ટિસ દિવેચાને તેમના નિવાસસ્થાનથી સ્થળાંતર કરવાની ફરજ પાડવામાં આવી હતી અને તેમના ઘરમાં તોડફોડ કરવામાં આવી હતી. સાક્ષીએ મિત્રના ઘરે જસ્ટિસ દિવેચાનો પણ સંપર્ક કર્યો. બપોરે લગભગ 1.15-1.30 વાગ્યે, સાક્ષી ન્યાયાધીશ કાદરીના ઘરે પહોંચ્યો. ટૂંક સમયમાં જ તેમની સાથે જસ્ટિસ મહેતા પણ જોડાયા, જેઓ પણ ત્યાં પહોંચ્યા.

જસ્ટિસ કાદરી સાથેની તેમની વાતચીતમાંથી, જસ્ટિસ રવાણીએ નિષ્કર્ષ કાઢ્યો કે:

→ મુખ્ય ન્યાયાધીશ ધર્માધિકારી ન્યાયાધીશ કાદરી અને તેમના પરિવારના સભ્યોની સલામતી અંગે ચિંતિત હતા અને તેમને વસ્ત્રાપુરમાં ન્યાયાધીશોના બંગલામાં અથવા ન્યાયાધીશોના બંગલાની નજીક આવેલા મુખ્ય ન્યાયાધીશોના પોતાના નિવાસસ્થાને સ્થળાંતર કરવાની વિનંતી કરી રહ્યા હતા.

→ લશ્કરી ગુપ્તચર અધિકારીઓએ ન્યાયાધીશ કાદરીને કહ્યું હતું કે તેમના બંગલામાં સ્થળાંતર કરવું સલાહભર્યું રહેશે કારણ કે તેમના નિવાસસ્થાને <u>તૈનાત પોલીસ દળ ટોળાની હિંસા સામે પૂરતું રક્ષણ આપતું નથી અને તેમણે તેમની સલામતી માટે સ્થાનિક પોલીસ પર આધાર રાખવો જોઈએ નહીં.</u> લશ્કરી અધિકારીઓએ તેમને છાવણી વિસ્તારમાં લશ્કરી ગેસ્ટહાઉસમાં રહેવાની ઓફર કરી હતી, જ્યાં તેઓ તેમની સલામતી સુનિશ્ચિત કરી શકે.

જસ્ટિસ કાદરીએ તેમના બે ભાઈ ન્યાયાધીશોનો અભિપ્રાય પૂછ્યો અને તે સમયે,જસ્ટિસ મહેતાને તેમના મોબાઇલ ફોન પર હાઇકોર્ટના રજિસ્ટ્રારનો ફોન આવ્યો, જેઓ મુખ્ય ન્યાયાધીશના નિવાસસ્થાનેથી બોલી રહ્યા હતા. રજિસ્ટ્રારે તેમને જાણ કરી કે બે બંગલા, એટલે કે બંગલો નંબર 14 અને બંગલો નંબર 26, તૈયાર છે અને બંનેમાંથી કોઈ પણ બંગલા જસ્ટિસ કાદરીને મળી શકે છે. જસ્ટિસ મહેતાએ ફોન જસ્ટિસ કાદરીને આપ્યો. રજિસ્ટ્રાર સાથેની વાતચીત પછી, જસ્ટિસ કાદરીએ તેમના બે સાથીદારોને પૂછ્યું કે તેમને લાગે છે કે તેમણે હવે શું કરવું જોઈએ.

આ તબક્કે, ન્યાયાધીશ રવાણીએ કહ્યું, "ભાઈ, હું ટેલિફોન પર મારા દાર્શનિક દાવાઓ પાછા ખેંચી રહ્યો છું. વાસ્તવિકતા એ છે કે બંધારણીય ફિલસૂફી હવે ફક્ત પુસ્તકમાં જ રહે છે. આપણે હિંમતવાન હોઈ શકીએ છીએ પણ આપણે સૈનિકો નથી - સરહદ પર લડી રહ્યા છીએ જ્યાં એક ઇંચ પણ પાછળ હટવું કાયરતાનું કાર્ય હશે. - તમે જે પરિસ્થિતિમાં છો, તેમાં સલામત સ્થળે ન જવું એ મૂર્ખામીભર્યું રહેશે. - તેમણે તેમને સલાહ આપી કે તેમણે તેમના સગા-સંબંધીઓની નજીકના વિસ્તારો સિવાય બીજે ક્યાંય ન જવું જોઈએ. લગભગ 85 વર્ષની બીમાર માતા, હૃદય રોગથી પીડાતી, અને બે કોલેજ જતી છોકરીઓ, તેમની પત્ની અને પોતે એક એવા પરિવારમાં જ્યાં કોઈ અન્ય પુરુષ સભ્ય ન હતો, પરિવાર જે આઘાત અનુભવી

રહ્યો હતો તેને તેમના સગા-સંબંધીઓના હૂંફ અને ટેકોની જરૂર હતી. લશ્કરી લોકોએ તેમનું શારીરિક રક્ષણ કર્યું હોત - પરંતુ તેઓ તેમને હૂંફ અને માનસિક ટેકો આપી શક્યા ન હોત. - ન્યાયાધીશ મહેતાનો પણ આ જ મત હતો.

ન્યાયાધીશ કાદરી સાથેની વાતચીત દરમિયાન, સાક્ષી અને તેમના સાથીદારને પણ ખ્યાલ આવ્યો કે તેમણે (જસ્ટિસ કાદરી) ગઈ રાતથી કંઈ ખાધું નથી. બપોરે લગભગ 2.30 વાગ્યે તેમણે તેમને થોડું ભોજન કરાવવાનું કહ્યું. તેમણે પોતાનું લંચ પૂરું કર્યા પછી, ન્યાયાધીશ કાદરીને લશ્કરી લોકો અથવા લશ્કર સાથે જોડાયેલા કોઈ વ્યક્તિનો ફોન આવ્યો. સાક્ષીઓની હાજરીમાં, તેમણે કહ્યું કે તેઓ ટાગોર હોલ પાસે VS હોસ્પિટલની પાછળ સ્થિત તેમની ભાભીના ફ્લેટમાં જવા માટે તૈયાર છે. લગભગ 5.00 વાગ્યે, ન્યાયાધીશ રવાણીએ ન્યાયાધીશ કાદરીનો સંપર્ક કર્યો અને જાણ્યું કે લગભગ 4.00 વાગ્યે, લશ્કરી સુરક્ષા હેઠળ, ન્યાયાધીશ કાદરી અને તેમના પરિવારના સભ્યો તેમની ભાભીના ઘરે ગયા છે અને તેમની સાસુની તબિયત એકદમ સ્થિર છે.

ન્યાયાધીશ રવાણીને લઘુમતી સમુદાયના વકીલો તરફથી ગભરાટ ભર્યા ફોન પણ આવ્યા હતા, જેમણે તેમને તેમના પ્રભાવનો ઉપયોગ કરવા અને તેમને પોલીસ સુરક્ષા અપાવવા માટે તાકીદે વિનંતી કરી હતી. ગુજરાતના ન્યાયાધીશ અને ભૂતપૂર્વ મુખ્ય ન્યાયાધીશ, સાક્ષીએ પરિસ્થિતિ પ્રત્યે સંપૂર્ણ લાચારી વ્યક્ત કરી હતી, કારણ કે તેમને જાણવા મળ્યું હતું કે તેમનો પ્રભાવ પણ મર્યાદિત છે. આ સાક્ષીએ NHRCને એક વિગતવાર મેમોરેન્ડમ પણ સુપરત કર્યું હતું.

પાલડી વિસ્તારના રહેવાસી ઉદ્યોગપતિ, ઉવેઝ સરેશવાલાએ પણ આ વિસ્તાર પર થયેલા હુમલા અંગે ટ્રિબ્યુનલ સમક્ષ જુબાની આપી હતી. તેમણે કહ્યું હતું કે 27 ફેબ્રુઆરીથી જ જ્યારે સમગ્ર અમદાવાદમાં તણાવ પ્રવર્તી રહ્યો હતો ત્યારે પાલડીના રહેવાસીઓ અસુરક્ષિત અનુભવવા લાગ્યા હતા. તેમણે કહ્યું હતું કે પાલડીમાં, ફક્ત મુસ્લિમો જ નિશાના પર નહોતા, પરંતુ ડૉ. વ્યાસ, ડૉ. પ્રગ્નેશ શાહ અને ડૉ. રમેશ પરીખ જેવા હિન્દુઓ પણ હતા, જેઓ વ્યાવસાયિક રીતે મુસ્લિમો સાથે સૌહાર્દપૂર્ણ સંબંધો જાળવી રાખે છે. શાલીમાર ઈમારતના પહેલા અને બીજા માળે હિન્દુ ડોક્ટરોનું એક પ્રતિષ્ઠિત પોલીક્લિનિક પણ ગેસ સિલિન્ડરનો ઉપયોગ કરીને બાળી નાખવામાં આવ્યું હતું, કારણ કે આ ઈમારત મુસ્લિમ પ્રભુત્વ ધરાવતી હતી. પાલડીમાં હુમલા સવારે ૧૧ વાગ્યાથી સાંજે ૬ વાગ્યા સુધી થયા હતા અને બીજા દિવસે સવારે કેટલીક નાની-મોટી ઘટનાઓ બની હતી.

બંગલા નંબર ૧૬ અને ૨૪ માં, વૃદ્ધ પરિવારના સભ્યો, ઝફર શેખ, અબ્દુલ્લામોતીમહલવાલા, નિઝામુદ્દીન મેમણ અને ઇકબાલ હસમાનીને ભીડના હુમલાખોરોએ ધારિયા (દાતર), તલવારો અને ગુપ્તીથી હુમલો કર્યો, જેના કારણે તેઓ ગંભીર રીતે ઘાયલ થયા અને ઘાયલ થયા, પછી કેટલાક લોકોએ તેમને બચાવ્યા. તારાના એપાર્ટમેન્ટના એક પરિવારે સુરક્ષા માટે પોલીસને ૫૦,૦૦૦ રૂપિયા આપ્યા, જેનો કોઈ ફાયદો થયો નહીં! પાલડીમાં બનેલી એક ઘટનામાં, જ્યારે ટોળું ડૉ. ભાવનગરીના ઘરમાં ઘૂસી રહ્યું હતું, ત્યારે તેમણે અને તેમના પુત્રએ સ્વ-બચાવમાં ગોળી ચલાવી, ફક્ત જીવન બચાવવા માટે. આ માટે તેમને પોલીસ અને અધિકારીઓ દ્વારા હેરાન કરવામાં આવ્યા અને જેલમાં પણ ધકેલી દેવામાં આવ્યા.

અમદાવાદમાં, ડિસ્ટર્બ્ડ એરિયાઝ એક્ટ લાગુ પડે છે, જેના પરિણામે, મુસ્લિમો અને હિન્દુઓ એકબીજા પાસેથી મિલકત ખરીદી શકતા નથી. તુલસી એપાર્ટમેન્ટ્સમાં, ઘણા મુસ્લિમો - જેમણે પહેલા ફ્લેટ ખરીદ્યા હતા - હવે હિન્દુઓને વેચી શકતા નથી, અને સુરક્ષિત વિસ્તારોમાં સ્થળાંતર કરી શકતા નથી; તેથી તેઓ ચારે બાજુથી ખૂણામાં ફસાયેલા અનુભવે છે.

● ગોમતી પુર / સુન્દરમ નગર:-

અમદાવાદ શહેરનો આ વિસ્તાર પરંપરાગત રીતે સાંપ્રદાયિક રીતે સંવેદનશીલ સ્થળ છે. અહીં, ૨૮ ફેબ્રુઆરી, ૨૦૦૨ થી હિંસા ફાટી નીકળી હતી જ્યારે બારસાંચે ની ચાલ, નાગોરી ચાલ, પન્નાલાલ ચાલ અને સોને કી ચાલ, સહિત અન્ય સ્થળોએ રહેતા લોકોને ગોળી મારીને હત્યા કરવામાં આવી હતી. આ વિસ્તારોના પીડિતોને ગંભીર ઇજાઓ થઈ હતી. બાપુનગર, મરિયમબી કી ચાલ અને સોને કી ચાલમાં, લક્ષિત મુસ્લિમ સમુદાયની મહિલાઓ - સભ્યોએ ૬ કલાકથી વધુ સમય સુધી બહાદુરીથી પોતાનો બચાવ કર્યો, પથ્થરમારો કર્યો. યુવાનોએ ખૂની ટોળાને વિખેરવા માટે ટ્રકો ચલાવી. ટ્રિબ્યુનલે શહેરના રાહત શિબિરોમાં અને કર્ણાવતી ક્લબમાં પણ ૫૩ પીડિતોને મળ્યા જ્યાં આ વિસ્તારો માટે સુનાવણી હાથ ધરવામાં આવી હતી. હિંસા ફાટી નીકળ્યાના અઢી મહિના પછી પણ, સુંદરનગર કેમ્પમાં 2,000 થી વધુ લોકો હતા, કારણ કે ત્યાં અસુરક્ષાનો માહોલ હતો. ટ્રિબ્યુનલે 4 મે, 2002 ના રોજ સુંદરનગર કેમ્પની મુલાકાત લીધી. (28 ફેબ્રુઆરીના રોજ, અમદાવાદ પોલીસે ગોળી મારીને 40 વ્યક્તિઓની હત્યા કરી હતી, જેમાંથી 36 મુસ્લિમ હતા).

૧૨ ઓગસ્ટના રોજ પણ, જ્યારે રાષ્ટ્રપતિ એપીજે અબ્દુલ કલામે હજ હાઉસ કેમ્પમાં પીડિતો-બચી ગયેલા લોકોની મુલાકાત લીધી હતી, ત્યારે ગોમતીપુર, બાપુનગર અને નરોડાના પીડિતો મુખ્યમંત્રી નરેન્દ્ર મોદી સામે પોતાનો ગુસ્સો અને અલગતા વ્યક્ત કરી રહ્યા હતા. જો યોગ્ય સુરક્ષા, એટલે કે લશ્કરી ચોકી પૂરી પાડવામાં આવી હોત, તો આસપાસના લોકો - ગાયત્રીનગર, સુંદરમનગર, આઝાદનગર, ઇસ્લામનગરના લોકો - પોતાના ઘરે પાછા ફર્યા હોત, એમ તેમણે જણાવ્યું હતું.અમદાવાદના આ વિસ્તારોમાં લગભગ ૧૦,૦૦૦ લોકોના એક ટોળા એમ, કુલ ૩-૪ લાખ લોકોના ટોળા હતા. ગુલબર્ગ સોસાયટીમાં હુમલો ૯ કલાક સુધી ચાલુ રહ્યો અને ઘાયલ પીડિત-બચી ગયેલા લોકોને બચાવી શકાયા, જ્યારે નરોડા ગાંવ અને પાટિયાના રહેવાસીઓને સવારે ૯ વાગ્યાથી ૨ વાગ્યા સુધી - બચાવ કામગીરી હાથ ધરવામાં આવી તે પહેલાં ૧૭ કલાકનો ભારે ગુસ્સો સહન કરવો પડ્યો. જોકે, અમદાવાદના આ ભાગોમાં, જે લઘુમતીઓના ગઢ અથવા ઘેટ્ટો તરીકે જાણીતા છે, ત્યાં 36 કલાક સુધી સતત હુમલાઓ ચાલુ રહ્યા.

હુમલાખોરો લગભગ 5,000 લોકોના રિલે બેચમાં કાર્યરત હતા, એક જૂથ દ્વારા હુમલા બાદ બીજી બેચ કબજો સંભાળી લેતી હતી. ટોળાએ પથ્થરમારો કર્યો, સુંદરમનગર ખાતેની મદરેસા સહિત ઇમારતો અને મિલકતો અને ઘરોને આગ લગાવી, ગેસ સિલિન્ડરો ફોડ્યા, આગમાં ઉત્પ્રેરક તરીકે રસાયણનો ઉપયોગ કર્યો વગેરે.

<u>સુંદરમનગરમાં, પોલીસે ખુલ્લેઆમ બદમાશોને ટેકો આપ્યો અને જાણી જોઈને મુસ્લિમો પર ગોળીબાર કર્યો</u>, જેમાં વિસ્તારમાં ઘણા લોકો માર્યા ગયા અને ઘાયલ થયા. <u>ભાજપ, બજરંગ દળ અને વિશ્વ હિન્દુ પરિષદ કરતાં વધુ, તે દિવસે પોલીસ ખાસ સક્રિય હતી.</u> તેઓએ ટોળાને હુમલામાં પણ Lead કરી હતી. પીડિત મહિલાઓએ ગોમતીપુર પોલીસ સ્ટેશનના પીએસઆઈ મોદીનું નામ આપ્યું, જેમણે તેમનું મૌખિક જાતીય શોષણ કર્યું.

સુવ્યવસ્થિત રીતે હુમલો કરનારા ટોળાએ વ્યાપક નુકસાન પહોંચાડવા માટે ગેસ સિલિન્ડરથી વિસ્ફોટ અને વિસ્ફોટનો ઉપયોગ કર્યો. આ વિસ્તારમાં જુદા જુદા સ્થળોએ વિસ્ફોટ અને વિસ્ફોટ 36 કલાક સુધી ચાલુ રહ્યા. હુમલાખોરો પહેલા આગ લગાવતા હતા અને પછી ગેસ સિલિન્ડરો નાખતા હતા જેથી પછીનો વિસ્ફોટ ઘરોને ફાડી નાખે. વિસ્ફોટો અણધાર્યા હતા, તેઓ લગભગ 15-20 મિનિટ પછી આવી શકે છે, તે ક્યારે ફૂટશે તે કોઈ કહી શકતું નથી. ઘણી ઇમારતોમાં આવા ઘણા વિસ્ફોટો થયા હતા. સુંદરમનગરમાં મદરેસામાં વિસ્ફોટ કરવા માટે લગભગ 8-10 આવા સિલિન્ડરોનો ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો હતો. અહીં વ્યાપક નુકસાન થયું હતું, જેનું સમારકામ પછીથી કરવામાં આવ્યું. હુમલાખોરોએ આ સિલિન્ડરો સાથે કાર લોડ કરી હતી અને ફરતા હતા. સાક્ષીઓએ ડીપ ઇન્ડિયન એજન્સી, ડિસ્ટ્રિબ્યુટર્સ ના ગેસ સિલિન્ડરોમાંથી એકના ટુકડા બતાવ્યા, જેનો ઉપયોગ આવા વિસ્ફોટક ઉપકરણ તરીકે કરવામાં આવ્યો હતો. <u>પ્રત્યક્ષદર્શીઓએ આ એજન્સીમાંથી ગેસ સિલિન્ડરો લઈને જતી એક કારને ડીપ ઈન્ડિયન એજન્સી, ડિસ્ટ્રિબ્યુટર્સના ગોડાઉનમાંથી સિલિન્ડરો લઈને જતી જોઈ.</u>

આ કારની પાછળ એક પેટ્રોલ ટેન્કર અને પછી એક સફેદ ટાટા સુમો આવી રહી હતી જે વધુ ગેસ સિલિન્ડરો લઈને આવી રહી હતી.

તેઓએ આગ ઝડપથી ફેલાય તે માટે વિસ્ફોટ માટે ઉત્પ્રેરક તરીકે નાની શીશીઓમાં રહેલા એક ખાસ રસાયણનો પણ ઉપયોગ કર્યો હતો. ટ્રિબ્યુનલે ગુલબર્ગ સોસાયટીમાં તેમની ક્ષેત્ર મુલાકાત દરમિયાન આમાંથી થોડાક સો શીશીઓ પણ જોયા હતા. સુંદરમનગરમાં, ટોળાએ ખેતર થી CTM (જ્યાં એક મુસ્લિમ ડ્રાઇવરને જીવંત સળગાવી દેવામાં આવ્યો હતો) અને સોને કી ચાલ સુધીના સમગ્ર વિસ્તારને ઘેરી લીધો હતો. મદરેસાની આસપાસના વિસ્તારો શ્રમજીવી વર્ગના મુસ્લિમો, સૌથી ગરીબ વર્ગ, દૈનિક વેતન મેળવનારાઓનું ઘર છે. આ મદરેસાઓ (જે પછીથી રાહત શિબિર બની ગઈ) પડોશના લોકો માટે સંરક્ષણ કિલ્લો બની ગઈ. હુમલાખોરો તરફથી મદરેસાને વારંવાર સંદેશા મોકલવામાં આવ્યા હતા, જેથી જાણવામાં આવે કે કેટલા ગરીબ પીડિતો હજુ પણ જીવિત છે.

અમારી સમક્ષ જુબાની આપનારા એક પછી એક સાક્ષીએ જુબાની આપી કે અમદાવાદ શહેરના આ વિસ્તારોમાં પોલીસે કેવી રીતે ટોળાની હિંસાને પ્રોત્સાહન આપ્યું. પોલીસ સામે હતી, જે હુમલાખોરોનું નેતૃત્વ કરી રહી હતી, જ્યારે હિન્દુ ટોળાં પાછળ પાછળ આવી રહ્યા હતા. પોલીસે ગરીબ, શંકાસ્પદ મુસ્લિમ પીડિતો પર ગોળીબાર કર્યો, જેથી ટોળા આગળ વધી શકે. ઉત્તમ દૂધ કંપનીના વાહનનો ઉપયોગ મદરેસાના કમ્પાઉન્ડ દિવાલમાં ઘૂસીને તોડી નાખવા માટે કરવામાં આવ્યો હતો. ટોળાના નેતાઓ ઇમારતમાં પણ ઘૂસી ગયા, ત્યાં બેઠા, મદરેસામાં દારૂ પીધો, દિવાલો પર ગ્રેફિટી " નરેન્દ્ર મોદી જિંદાબાદ" લખી અને આગ લગાવી. અંદરની વાત એ છે કે, પોલીસ આમાં અમારી સાથે છે (યે અંદર કી બાત હૈ, પોલીસ હમારે સાથ હૈ), આરએસએસ ઝિંદાબાદ! પ્રવીણ તોગડિયા ઝિંદાબાદ! ગોરધન ઝડફિયા ઝિંદાબાદ! વગેરે. સુંદરમનગર ખાતેની મદરેસામાં દિવાલો પર લખેલા કેટલાક સૂત્રો હતા. રાહત શિબિરના મેનેજર ફારુખ આઝમે આ વાતની સાક્ષી આપી હતી. આ સાક્ષી ગુજરાત ગૃહમંત્રી ગોરધન ઝડફિયાના વર્તનનો પણ સાક્ષી હતો જે આ રીતે પસાર થયો હતો. તેમની કાર આ વિસ્તાર પરથી પસાર થઈ અને પછી ફરીને નેશનલ હાઇવે નંબર 8 પર મદરેસાની બહાર ગઈ.

આ સાક્ષીએ જુબાની આપી હતી કે જ્યારે હુમલાઓ ચરમસીમાએ હતા, ત્યારે તેણે ગોરધન ઝડફિયાને ગાડી ચલાવતા, ખુલ્લેઆમ ટોળાને પ્રોત્સાહન આપતા, વી-સાઇન માં આંગળીઓ ઉંચી કરીને, રસ્તામાં ટોળાને પ્રોત્સાહન આપતા જોયા. ઓછામાં ઓછા 10 સાક્ષીઓએ આ પોતાની આંખોથી જોયું હોવાની જુબાની આપી. આ ગુજરાતના ગૃહમંત્રી ગોરધન ઝડફિયા હતા. તેમની કારને 2 પોલીસ ગાડીઓ દ્વારા એસ્કોર્ટ કરવામાં આવી હતી, એક આગળ અને એક પાછળ. સાક્ષીએ કહ્યું હતું કે તે કોર્ટમાં પ્રત્યક્ષદર્શી તરીકે આ જુબાની પર શપથ લેવા તૈયાર છે. તેણે પહેલા જ સર્કિટ હાઉસ એનેક્સી ખાતે જસ્ટિસ વર્મા અને NHRCના સભ્યો સમક્ષ નામોનો ઉલ્લેખ કરીને જુબાની આપી છે, જેમ કે તેણે ટ્રિબ્યુનલ સમક્ષ કર્યું હતું.

આ વિસ્તારના સાક્ષીઓએ ગુજરાતમાં મુસ્લિમ સમુદાયનો નાશ કરવા માટે શાસક ભાજપ સરકારના નેતૃત્વ હેઠળના રાજકીય શાસનના એક આયોજન પર દુખ વ્યક્ત કર્યું. સાક્ષીઓએ જણાવ્યું હતું કે આ વ્યૂહરચનાના એક ભાગમાં હાઇવે પર મુસ્લિમોની હાજરીના તમામ નિશાનો નાબૂદ કરવાનો સમાવેશ થાય છે - હાઇવે પર કોઈ મુસ્લિમો, કોઈ મુસ્લિમ દુકાનો કે સ્થાપનાઓ દેખાવી જોઈએ નહીં. (બાપુનગરમાં પોલીસ સ્ટેશનની સામે આવેલી મસ્જિદ પોલીસની નજર સામે જ તોડી નાખવામાં આવી હતી અને તેના સ્થાને એક મંદિર બનાવવામાં આવ્યું હતું. તેવી જ રીતે, બાપુનગર મસ્જિદની સામેની એક દરગાહ પણ તોડી નાખવામાં આવી હતી. સ્ટેડિયમ નજીકની બીજી મસ્જિદ પણ તોડી પાડવામાં આવી હતી. ઘણી મસ્જિદોને જાણી જોઈને તોડી નાખવામાં આવી, અને કેટલાક કિસ્સાઓમાં જેમ કે નજીકની મદીના મસ્જિદ, "જય સિયારામ" વગેરે તેમની દિવાલો પર લખેલા દેખાયા.

ઘણા સાક્ષીઓએ જણાવ્યું હતું કે તે ત્રણ ભયાવહ દિવસોમાં, તેઓએ પોલીસના ઉચ્ચ અધિકારીઓને ફોન કર્યો હતો, પરંતુ કોઈ પરિણામ મળ્યું ન હતું. કોન્સ્ટેબલથી લઈને સીપી સુધી, કોઈ મદદ મળી ન હતી. કાં તો તેઓ તેમના ટેલિફોનનો જવાબ આપતા નહોતા અથવા તેઓ તેમના ફોન કટ કરી દેતા.

ઘણા સમય પછી, કેમ્પ મેનેજરોએ પોલીસને વિનંતી કરી કે કેમ્પના રહેવાસીઓને સત્યમનગર અને ગાયત્રીનગર (જેમાં અનુક્રમે હિન્દુઓ અને મુસ્લિમો બહુમતી છે) વચ્ચેનો રસ્તો, પ્રમાણમાં સલામત માર્ગનો ઉપયોગ કરવાની મંજૂરી આપવામાં આવે, જેથી જે લોકોને તેમના ઘરોની મુલાકાત લેવાની જરૂર હોય, જે લૂંટાઈ ગયા હોય વગેરે સુરક્ષિત રીતે મળી શકે. પરંતુ <u>પોલીસે સહકાર આપવાનો ઇનકાર કર્યો</u>. ટ્રિબ્યુનલ સમક્ષ જુબાની આપનારા સાક્ષીઓએ જણાવ્યું કે પોલીસે આ વિસ્તારોના નામનો ઉપયોગ કરીને લોકોને જાણી જોઈને ગેરમાર્ગે દોર્યા હતા કે ગાયત્રીનગર અને સુંદરમનગર હિન્દુઓની વસ્તી ધરાવતા હોવાથી (જે ખોટું છે) અને તેથી સલામત નથી. જ્યારે પણ પીડિત-બચી ગયેલા લોકોએ મદદ માટે ફોન કર્યો, ત્યારે પોલીસે જવાબ આપ્યો કે ગાયત્રીનગર અને સુંદરમનગરમાં કોઈ મુસ્લિમ રહેતા નહોતા. અઢી મહિના પછી, પીડિત-બચી ગયેલા લોકોને હજુ પણ તેમના ઘરો સુધી સલામત માર્ગ આપવામાં આવ્યો ન હતો. ટ્રિબ્યુનલે આ વિસ્તારોની ક્ષેત્ર મુલાકાત લીધી. તેમના ઘરો બાળી નાખવામાં આવ્યા હતા અથવા નાશ પામ્યા હતા અને જે થોડું બચ્યું હતું તે લૂંટાઈ ગયું હતું.

બારસાંચે કી ચાલના પીડિત-બચી ગયેલા વ્યક્તિ, ગુલામ રસૂલ કુરેશી તરીકે ઓળખાય છે, જેનું નામ દિલીપ છે, જે પાન દુકાનદાર છે, જે પોલીસ લાઇનમાં રહે છે અને MRG મિલ્સની બાજુમાં પાનની દુકાન ધરાવે છે અને રાજુ 'ચનાવાલા' 10-15,000 લોકોના ટોળાના નેતાઓ છે. ટોળામાંના એક વ્યક્તિએ આ સાક્ષીના પુત્રને પકડી લીધો, ત્યારબાદ એક <u>પોલીસે તેની છાતી પર ગોળીબાર કર્યો. તે 22 વર્ષનો હતો. પોલીસ રિપોર્ટમાં ઉલ્લેખ છે કે તેનું મોત રમખાણોમાં થયું હતું પરંતુ તેમાં તેનું મૃત્યુ કેવી રીતે થયું તેનો ઉલ્લેખ નથી. તેના પર ગોળી ચલાવવામાં આવી હતી.</u>

<u>પ્રત્યક્ષદર્શી ફરીદ ખાન અબ્દુલ વાહિદ ખાને ૧૫-૧૬ વર્ષના છોકરાને છાતીમાં ગોળી મારતા જોયો હતો, તેનો હાથ કાપી નાખવામાં આવ્યો હતો</u>. આ ઘટના ૨૮ ફેબ્રુઆરીના રોજ બની હતી. તેમણે કહ્યું કે જ્યારે તેઓ સોલાની <u>સિવિલ હોસ્પિટલ ગયા ત્યારે ત્યાં બજરંગ દળ અને આરએસએસના લોકોના ટોળા હતા</u>. આ ઘટના ૧ માર્ચે સવારે ૩.૩૦ વાગ્યે બની હતી. આ સાક્ષીએ જણાવ્યું કે તેમણે ૧૩ મહિનાના બાળક સહિત ૪૦૦-૫૦૦ લાશો જોઈ અને તેઓ ખૂબ જ ખરાબ રીતે બળી ગયા હતા. તેમણે જણાવ્યું કે તેમાં લગભગ ૧૦૦ નિર્દોષ બાળકો હતા. ક્રૂરતાનો ભોગ બનવાની કરુણ વાતો અહીં વર્ણવવામાં આવી છે. એક સાક્ષી, ફકીર અહેમદ અને તેની બહેન જન્નતબેન, જે બાદમાં અપરિણીત હતી અને બંને અપંગ હતા, તેઓ આ વિસ્તારમાં ધંધો કરતા હતા. બંને અંધાધૂંધ ગોળીબારનો ભોગ બન્યા હતા, ત્યારબાદ ટોળાએ ચારતોડા કબ્રસ્તાનમાં તેની બહેનને જીવતી સળગાવી દીધી. તે લગભગ ૪૨ વર્ષની હતી. આ પીડિતાના પોસ્ટમોર્ટમ રિપોર્ટમાં કહેવામાં આવ્યું હતું કે, "બળવાના કારણે આઘાત લાગ્યો હતો." સાક્ષીનો બચાવ થયો હતો કારણ કે કોઈ તેને ઉપાડીને ભાગી ગયું હતું. તેમનું ઘર બરબાદ થઈ ગયું છે.

ટ્રિબ્યુનલ સમક્ષ જુબાની આપનાર મોહમ્મદ અબ્દુલ કુરેશીએ તેમના 23 વર્ષીય ભાઈ મોહમ્મદ ઇશાકનું મૃત્યુની વાત કહી, જેને નજીકથી ગોળી વાગી હતી. આ ઘટના 1 માર્ચે બની હતી. મોહમ્મદ ઇશાક જ્યારે ટોળું આવ્યું ત્યારે ઉભો હતો; પોલીસ તેમની સાથે હતી. તેમના રક્ષણ માટે જે પોલીસ ચોકી હતી તેનો ઉપયોગ તેમના પર ગોળીબાર કરવા માટે કરવામાં આવ્યો હતો. મોહમ્મદ ઇશાકના પોસ્ટમોર્ટમ રિપોર્ટમાં જણાવાયું છે કે, "જમણા ફેફસામાં ઈજા થઈ હતી." સાક્ષી ભાગી જવામાં સફળ રહ્યો અને આમ પોતાનો જીવ બચાવીને ભાગી ગયો. તેઓ પન્નાલાલ - ચાલ, રોડ 42 ના રહેવાસી હતા.

જ્યારે મે મહિનામાં ટ્રિબ્યુનલ તેમને મળી, ત્યારે વિસ્તારના પીડિતો તેમના ઘરે પાછા જવાથી ડરતા હતા, કારણ કે જ્યારે તેઓ પાછા ફર્યા, ત્યારે પણ તેમના પર વારંવાર પથ્થરમારો કરવામાં આવતો હતો અને ધમકી આપવામાં આવતી હતી. ઘણા ઘરો સંપૂર્ણપણે નાશ પામ્યા છે. જ્યારે એક છોકરાએ પાછા જવાનો પ્રયાસ કર્યો, ત્યારે તેના માથા પર મોટા પથ્થરથી મારવામાં આવ્યો. રહેવાસીઓએ 5-6 વાર પાછા જવાનો પ્રયાસ કર્યો, પરંતુ પછીથી તેમના ઘરે પાછા ફરવાના બધા વિચારો છોડી દીધા. મહિલાઓએ પણ પાછા ફરવાનો ઇનકાર કર્યો. પોલીસનું કહેવું હતું કે ચાલીના લોકોએ હુમલો કર્યો હતો, જ્યારે વાસ્તવમાં ટોળું તલવારો અને બોમ્બ લઈને ચાલીમાં આવ્યું હતું અને રહેવાસીઓ પર હુમલો કર્યો હતો.

નાગોરી ચાલની સાક્ષી હનીફા બાનો (૨૦ વર્ષ) ગુસ્સે ભરાઈ ગઈ હતી જ્યારે તેણીએ ટ્રિબ્યુનલ સમક્ષ જુબાની આપી હતી કારણ કે તેના પરિવારનું <u>ઘર સંપૂર્ણપણે નાશ પામ્યું હતું અને તેની જગ્યાએ મંદિર બનાવવામાં આવ્યું</u> હતું. તેઓ હવે પાછા જઈ શકતા નથી. વિડંબના એ છે કે તેમનું ઘર પોલીસ સ્ટેશનની સામે હતું. હનીફાએ આ વિસ્તારમાંથી હુમલાખોરોને ઓળખી કાઢ્યા હતા - જેમ કે મનોજ, સુરેશ પીઠાવાલા અને તેના બે ભાઈઓ, મનોજ અને દુરિયા - તેમની દુકાન સાક્ષીની સામે જ હતી. હનીફાના પરિવારની આ વિસ્તારમાં એકમાત્ર મુસ્લિમ દુકાન છે. તેણીએ જણાવ્યું હતું કે જ્યારે તેઓ તોફાની ટોળા દ્વારા પકડાયા હતા, ત્યારે તેઓએ ધમકી આપી હતી કે તેઓ તેમને મારી નાખશે. પીડિતોને ડરાવવા માટે મૌખિક અપશબ્દોનો ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો હતો. પોતાના નિવેદનમાં, મોહમ્મદ સુલતાનની પત્ની અલીફા બાનોએ ટ્રિબ્યુનલને જણાવ્યું હતું કે બે ટોળાએ ગોમતીપુર પોલીસ સ્ટેશનની સામે, તેઓ જ્યાં રહેતા હતા ત્યાં આવીને તેમના પર હુમલો કર્યો હતો.

એક માણસે કપાળ પર પટ્ટી બાંધી હતી અને તેણે સાક્ષી પર પાછળથી છરી વડે હુમલો કર્યો હતો. તેઓએ સાક્ષીની પુત્રી પર બળાત્કાર કર્યો અને એવી અપશબ્દોનો ઉપયોગ કર્યો જે લોકો માટે ફરીથી બોલવું પણ મુશ્કેલ છે.તેઓએ સાક્ષીના ઘરને તેની નજર સામે જ આગ લગાવી દીધી. <u>પોલીસ વાન ત્યાં ઉભી હતી પરંતુ જ્યારે તેઓએ મદદ માટે બૂમ પાડી, ત્યારે પોલીસ ત્યાંથી ભાગી ગઈ</u>. અને તેઓ ગોમતીપુર પોલીસ સ્ટેશનની સામે જ રહેતા હતા. <u>ફાયર બ્રિગેડ પણ ત્યાં હતી, પરંતુ તેઓએ પણ પીડિત-બચી ગયેલા લોકોને મદદ કરી ન હતી,</u> જેઓ 8 વર્ષથી ત્યાં રહેતા હતા. સાક્ષીએ જણાવ્યું કે આ પહેલી વાર હતું જ્યારે તેમના પડોશીઓએ તેમની સાથે ખરાબ વર્તન કર્યું હતું, તેઓએ પહેલાં ક્યારેય આવું વર્તન કર્યું ન હતું. ત્યારથી બે મંદિરો બનાવવામાં આવ્યા છે જ્યાં સાક્ષીનું ઘર-કમ-દુકાન હતું.

ગોમતીપુરના રાજપુર ટોલ નાકાના અનેક સાક્ષીઓ, જેમાં સબ્બીરભાઈ અલ્લારખા અને રશીદાબહેન ગુલામ નબીનો સમાવેશ થાય છે, તેમણે RAF (રેપિડ એક્શન ફોર્સ) અને PSI મોદીના વર્તન અંગે કડવી ફરિયાદ કરી હતી, જેમણે ગોમતીપુરના મુસ્લિમ રહેવાસીઓ પ્રત્યે અપમાનજનક શબ્દોનો ઉપયોગ કર્યો હતો. રશીદાબહેને જણાવ્યું હતું કે મે મહિનાના મધ્યમાં પણ જ્યારે તેઓ પોતાના ઘરે પાછા જવાનો પ્રયાસ કરતા હતા, ત્યારે તેમને છરીધારી યુવાનો દ્વારા ધમકી આપવામાં આવી હતી. તેમણે પોતાના ઘરના દરવાજા અને દિવાલો પર તેમના વિશે એવી ખરાબ વાતો લખી હતી કે સાક્ષીને આ દુર્વ્યવહારનું પુનરાવર્તન કરવું મુશ્કેલ લાગ્યું. આ વિસ્તારમાં, ઘૃણાસ્પદ જાતીય શોષણ બધે જ સ્પષ્ટ હતું. 28 ફેબ્રુઆરીના રોજ રશીદાબહેનનું ઘર લૂંટી લેવામાં આવ્યું હતું અને સળગાવી દેવામાં આવ્યું હતું. ટોળાએ પરમાનંદ ચાલમાં તમામ 70 ઘરોનો સંપૂર્ણ નાશ કર્યો છે. ૩૫ વર્ષીય નસીમ્બાનો મુન્નાભાઈ શેરાડી, ૨૮ ફેબ્રુઆરીના રોજ પોલીસ ગોળીબારમાં પોતાના પતિ ગુમાવ્યા ત્યારે વિધવા થઈ ગઈ હતી. તેમના ૬ બાળકો છે, જેમાંથી સૌથી મોટી દીકરી ૧૪ વર્ષની છે. તેમના પતિએ ટોળાનો અવાજ સાંભળ્યો, તેથી તેઓ બાળકોને શોધવા ગયા.

કબ્રસ્તાન (ચરતોડા કબ્રસ્તાન) ના બંને દરવાજા તે સમયે બંધ હતા. <u>પોલીસ આવી અને ગોળીબાર શરૂ કરી દીધો</u>. સાક્ષીએ પોતાનો ટેકો ગુમાવી દીધો છે. તેનું ઘર હજુ પણ ઊભું છે. તેણીએ ટ્રિબ્યુનલને તેના પતિના ખિસ્સામાંથી નોંધો અને તેની ડાયરી બતાવી, જે ફાટેલી અને લોહીથી લથપથ હતી. પોલીસે તેના પર ત્રણ ગોળીઓ વરસાવી.

મણિયારવાડા ટોલ નાકા ખાતે રહેતા પીડિત-બચી ગયેલા ઈરફાન સુલતાનભાઈએ જણાવ્યું કે 21 એપ્રિલના રોજ તેમના પર ત્રણ બાજુથી ટોળાએ હુમલો કર્યો હતો. <u>પોલીસે ગેટ તોડીને, તેમની જીપને ટક્કર મારીને ટોળાને મદદ કરી.</u> તેઓ ઘરમાં ઘૂસી ગયાઅને ટીવી અને અન્ય વસ્તુઓ તોડી નાખી અને તેમના એક પુત્રને બહાર કાઢ્યો, તેને ટેરેસ પર લઈ ગયા અને તેને ગોળી મારી દીધી. આ સાક્ષી એકને ઓળખી શક્યો, જે એક કોન્સ્ટેબલ(નવનીત નામ) છે, જે તેમની સાથે હતો પરંતુ તે ચોક્કસ કહી શક્યો નહીં કે તેના પુત્ર પર કોણે ગોળી ચલાવી હતી. તે આર્મી હતી જેણે પરિવારને કહ્યું હતું કે ટેરેસ પર એક મૃત વ્યક્તિ છે. <u>પોલીસે પંચનામું બનાવ્યું ન હતું, કે તેઓએ રિપોર્ટ લખ્યો ન હતો, તેઓ ફક્ત તેને લઈ ગયા હતા.</u>

પીડિતનું નામ મહેબૂબભાઈ સુલતાનભાઈ હતું અને તે 23 વર્ષનો હતો. તેને માથાના મધ્યમાં ગોળી વાગી હતી. પીડિત પરિવારની દુર્દશા અને ટોળા અને પોલીસ દ્વારા ફેલાવવામાં આવેલા ભયનો અંદાજ સાક્ષીના પ્રતિભાવ પરથી લગાવી

શકાય છે. પોલીસ દ્વારા તેમના પુત્રના મૃતદેહ સાથે સોલાની સિવિલ હોસ્પિટલમાં લઈ જવાના આદેશનો સાક્ષીએ જવાબ આપ્યો હતો. મૃત યુવકના પિતા, સાક્ષીએ કહ્યું કે ત્યાં જવું તેમના માટે ખૂબ જોખમી હતું, અને વાડીલાલ હોસ્પિટલ વધુ સારી હતી. કઠોર પોલીસે પિતાને તેમની સાથે સોલા લઈ જવાનો આગ્રહ કર્યો. સાક્ષીએ કહ્યું કે હોસ્પિટલમાં તે એક 'તોફાની ટોળા' દ્વારા ઘેરાયેલો હતો પરંતુ સદનસીબે તે બચી ગયો.

તેવી જ રીતે, ટ્રિબ્યુનલે 25 સાક્ષીઓની જુબાનીઓ નોંધી હતી જેમના નજીકના પરિવારના સભ્યોને પોલીસે ગોળી મારીને મારી નાખ્યા હતા. ટ્રિબ્યુનલ સમક્ષ રજૂ કરાયેલા ઓછામાં ઓછા 12 વ્યક્તિઓ ગોમતીપુર પોલીસના ક્રૂર અને સ્પષ્ટ રીતે ગેરકાયદેસર વર્તનના પ્રત્યક્ષદર્શી હતા. એવા પુરાવાઓ હતા જેમાં વારંવાર કહેવામાં આવ્યું હતું કે લગભગ 12 પોલીસકર્મીઓ, બધા વાદળી કપડાં પહેરેલા (RAF યુનિફોર્મ) અને PSI મોદી સાથે ચાર D સ્ટાફ (કોન્સ્ટેબલ) મુખ્ય હુમલાખોરો હતા. ગોમતીપુરમાં પ્રથમ ક્રૂર હુમલો 28 ફેબ્રુઆરીએ થયો હતો, ત્યારબાદ 5 એપ્રિલ અને 21 એપ્રિલે નવા હુમલાઓ થયા હતા.

ગોમતીપુરના બારસાંચે ચાલના સિરાજખાન બાબુખાન પઠાણ નામના એક સાક્ષી, ૧ માર્ચના રોજ પોલીસ દ્વારા કરવામાં આવેલા સીધું ગોળીબારનો સાક્ષી હતા, જેમાં ઘણા નિર્દોષ મુસ્લિમો માર્યા ગયા હતા. તે દિવસે, જ્યારે તે હુમલો થયો ત્યારે પોતાનો જીવ બચાવવા દોડી રહ્યો હતો, ત્યારે તેણે મોહમ્મદ અલીભાઈ નામના એક વ્યક્તિનો મૃતદેહ જોયો. તેને મરી ગયો હોવાનું માનીને, સાક્ષીએ શરીફભાઈને ઉપાડ્યો અને તેને મદરેસામાં લાવ્યો, જ્યારે તેણે જોયું કે તે માણસ હજુ પણ જીવિત છે. તેના માથામાં ગોળી વાગી હતી. થોડે આગળ, તેણે શરીફભાઈ નામનો એક નાનો છોકરો જોયો, જેના પેટમાં ગોળી વાગી હતી. જ્યારે પોલીસે તેને ઘાયલ છોકરાને મદદ કરવાનો પ્રયાસ કરતા જોયો, ત્યારે તેઓએ તેને ગાળો આપવાનું શરૂ કર્યું, "મિયાં, તું ક્યાં જઈ રહ્યો છે?" પછી ભીડમાંથી એક વ્યક્તિએ તેને "જય સિયારામ" કહેવાનો ફોર્સ કર્યો. સાક્ષીએ કહ્યું કે આ વ્યક્તિ પોલીસ નથી, તે તિલક અને મોટી મૂછો ધરાવતો RSSનો માણસ હતો. તેણે સાક્ષીને ત્રણ કલાક સુધી માર માર્યો, પછી ગાળો બોલીને તેને જવાનું કહ્યું.

સાક્ષીઓએ સ્પષ્ટપણે જણાવ્યું હતું કે ગોળીબારમાં થયેલા કેટલાક મૃત્યુ પોલીસ દ્વારા ચલાવવામાં આવેલી ગોળીઓથી થયા હતા, પરંતુ ખાનગી ગોળીબારમાં ગોળીબારમાં લોકોના મોત એટલા જ કે તેથી વધુ કિસ્સાઓ હતા. બાપુનગર પોલીસ સ્ટેશન હેઠળના ગાયત્રીનગરમાં આવેલી અજિત મિલ ચોકીનો એક પોલીસકર્મી, જે ગોળીબારમાં સામેલ હતો, તેણે પોતાનું નામ (બિલ્લા) અને બેલ્ટ કાઢી નાખ્યાં હતાં. અન્યથા, તે યુનિફોર્મમાં હતો. ઘણા લોકોએ હેલ્મેટ પહેર્યું હતું જેથી તેમના ચહેરા ઢંકાયેલા હતા અને પીડિતો સરળતાથી ઓળખી શકતા ન હતા. જોકે, સાક્ષીઓ સ્પષ્ટ હતા કે જો તક મળે તો તેઓ આમાંના કેટલાક લોકોને ઓળખી શકે છે.

ઉલ્લેખનીય મુદ્દો એ છે કે બાપુનગર સ્ટેશનના પોલીસકર્મીઓ, જે આ વિસ્તારને આવરી લે છે, તેમણે અહીં કંઈ કર્યું નહીં. સાક્ષીઓએ જણાવ્યું હતું કે વિવિધ પોલીસ સ્ટેશનોના કર્મચારીઓએ તેમના અધિકારક્ષેત્રની બહાર પગ મૂક્યો અને અત્યાચાર કર્યા. બાપુનગર પોલીસ અમરાઈવાડી ગઈ અને અમરાઈવાડી પોલીસ બાપુનગર આવી. અમરાઈવાડી પોલીસ વટવા વિસ્તારના ખાનવાડીમાં અત્યાચાર કરવા ગઈ હતી, જેમાં ખરેખર રામોલ (GIDC) ના પોલીસકર્મીઓ હોવા જોઈએ. આ એક ઇરાદાપૂર્વકનો પ્રયાસ હતો જેથી લોકો તેમને સ્થાનિક પોલીસકર્મી તરીકે ઓળખી ન શકે. અહીંના સાક્ષીઓએ આ વલણને આત્મવિશ્વાસ સાથે ભારપૂર્વક જણાવ્યું હતું કે બાપુનગરના પોલીસકર્મીઓ, જેમને તેઓ બારોટ સાહેબ, પટેલ સાહેબ, અશોકજી વગેરેથી પરિચિત હતા તેઓ નામ આપીને ઓળખી શક્યા હોત. આ અહીંના પોલીસકર્મીઓની રણનીતિ હોય તેવું લાગે છે.

રામોલમાં, રફીકભાઈ મોહમ્મદ હનીફ નામના એક રેલવે કર્મચારી - જે એક સાક્ષીના સંબંધી હતા - ને પોલીસે ફરજ પરથી પાછા ફરતી વખતે અટકાવ્યો. તેમણે તેમને પોતાનું ઓળખપત્ર બતાવ્યું અને કહ્યું કે તે કામ પરથી ઘરે પરત ફરી રહ્યો છે પરંતુ તેઓએ તેમને ગોળી મારી દીધી. અમરાઈવાડી પોલીસે તેમને ગોળી મારી હતી, જ્યારે હકીકતમાં, તે વિસ્તાર વટવા અધિકારક્ષેત્ર હેઠળ આવે છે; ત્યાંના PI, PI ચૌહાણ છે. તે સમયે અમરાઈવાડી પોલીસ જે તે વિસ્તારને કવર કરી રહી હતી.

_

_

ટ્રિબ્યુનલ દ્વારા આ વિસ્તારની મુલાકાત લેવાના ચાર દિવસ પહેલા જ આ વિસ્તારમાં બોમ્બ વિસ્ફોટ થયો હતો ત્યારે પણ આવું જ બન્યું હતું. સાક્ષીઓએ જોયું કે, જ્યારે કેટલાક સશસ્ત્ર પોલીસકર્મીઓ આ વિસ્તારમાં પેટ્રોલિંગ કરી રહ્યા હતા, ત્યારે કેટલાક બદમાશો યામાહા મોટરસાયકલ પર સવાર થઈને બોમ્બ ફેંકીને ભાગી ગયા હતા. જ્યારે રહેવાસીઓએ પોલીસનું ધ્યાન આ તરફ દોરવાનો પ્રયાસ કર્યો, ત્યારે ચિંગારી એને પોલીસ સ્ટેશનના અધિકારીએ તેમને કહ્યું કે તેમણે (તેમની બાજુએ, કે તેમણે પોતે જ તેને ફોડ્યો હતો) તણખા જોયા હતા. સાક્ષીઓએ એ પણ જુબાની આપી કે આ પછી,બાપુનગરમાં તેમના જૂતા પહેરીને, ઓઢવ વિભાગના મસ્જિદ પોલીસકર્મીઓએ કેટલાક લોકોની ધરપકડ કરી અને ભાગી ગયા. આ ઓઢવ વિભાગના પોલીસકર્મીઓ હતા,જ્યારે આ વિસ્તાર બાપુનગર પોલીસ સ્ટેશનના અધિકારક્ષેત્રમાં આવે છે.

અમદાવાદના આ વિસ્તારમાંથી ગેરકાયદેસર અટકાયતોની સંખ્યા, ખાસ તપાસની માંગણી કરે છે. ઘણા પીડિતો પાસેથી એકત્રિત કરવામાં આવેલા પુરાવાઓ પર ભાર મૂકે છે કે ગોધરા હત્યાકાંડ પહેલાં, આવિસ્તારના વાતાવરણમાં કંઈ ખોટું નહોતું. ગોધરા હત્યાકાંડ અને ત્યારબાદના પછી મુશ્કેલી શરૂ થઈ. લોકોને લાગ્યું કે હુમલાઓનું આયોજન કરવા માટે બંધનું એલાન અગાઉથી કરવામાં આવ્યું હોવા છતાં, શાંતિ ભંગ કરવાના કોઈ સ્પષ્ટ સંકેતો દેખાતા નહોતા. ગોધરા હત્યાકાંડ પછી જ હુમલાખોરોએ એક યોજના બનાવી હતી, અને પછી સરકાર દ્વારા સમર્થન મળતાં, બંધે મુસ્લિમો પર હુમલો કરવાનું શરૂ કર્યું. અને ગુજરાત સમાચારનું આહ્વાન જે પોતે કાયદાની વિરુદ્ધ છે. તેમને લાગ્યું કે જેવા અખબારોએ પણ હિંસામાં મહત્વપૂર્ણ ભૂમિકા ભજવી હતી. તેમના અહેવાલો, ફોટોગ્રાફ્સ અને સંદેશ લેખો, અત્યંત ઉશ્કેરણીજનક હતા અને લોકોને હિંસા માટે ઉશ્કેરતા હતા. સંદેશ અને ટ્રિબ્યુનલની મુલાકાતના દિવસે સમાચાર કવરેજ સુધી ખૂબ જ ઉશ્કેરણીજનક રહ્યું.

પીડિત-બચી ગયેલા લોકોને લાગ્યું કે આ કોઈ કોમી રમખાણ નથી, તે મુસ્લિમોનો નરસંહાર હતો. કોમી રમખાણનો અર્થ એ હોય કે બંને સમુદાયના લોકો પર એકબીજા ને હુમલા કરે, જો તે કોમી રમખાણ હોત, તો તેમણે કહ્યું કે હિન્દુઓ અને મુસ્લિમો બંનેની મિલકતો પર હુમલો થયો હોત પરંતુ હિન્દુ મિલકતોને સ્પર્શ કરવામાં આવ્યો ન હતાં. મુસ્લિમોએ તેમના પર હુમલો કર્યો ન હતો, છતાં તેઓ કહેતા રહ્યા કે ગોધરા મુસ્લિમો દ્વારા આયોજિત હત્યાકાંડનો ભાગ હતો.

એક સાક્ષીએ કહ્યું તેમ, "આજે પણ, VHP ના નેતાઓ કહે છે કે અમારા વિસ્તારમાં મુસ્લિમ સમુદાયના લોકો આતંકવાદી છે. તેઓ જ શાંતિ પાછી આવવા દેતા નથી. તેઓ મુસ્લિમોને આતંકવાદી અથવા પાકિસ્તાની કહેતા રહે છે. તેઓ જ મુસ્લિમોને મારી નાખે છે, મુસ્લિમો પર હુમલો કરે છે અને પછી તેઓ મુસ્લિમોને રાક્ષસ કહે છે."

સુંદરમનગર અને ગોમતીપુરમાં પીડિતો પર થયેલી હિંસાના સૌથી ચિંતાજનક પાસાઓમાંનો એક તેમના શરીર પર બળી ગયેલી ઇજાઓની ગંભીરતા હતી. ટ્રિબ્યુનલ સમક્ષ જુબાની આપનાર એક પીડિત-બચી ગયેલા શેખ ઇસ્માઇલ દોસુમિયા, દયનીય સ્થિતિમાં હતા, જેમાં 38 ટકા બળી ગયેલી ઇજાઓ હતી. તેમણે કહ્યું કે 1 માર્ચે ગાયત્રીનગરમાં રમખાણો અને પથ્થરમારો થયો હતો. ટોળા પથ્થરમારો કરી રહ્યા હતા અને બચાવમાં, ગાયત્રીનગરના રહેવાસીઓ તેમના પર પથ્થરમારો કરી રહ્યા હતા.

આ દરમિયાન, ટોળાએ તેમના પર એસિડ બોટલ અને ગેસ બોટલ પણ ફેંકી હતી અને સાક્ષી સહિત 7 વ્યક્તિઓ બળી ગયા હતા. તે ભયંકર રીતે બળી ગયેલી સ્થિતિમાં, તે પછી ગાયત્રીનગરથી મેદાન તરફ ચાલ્યો ગયો જોયું. નજીકમાં. આ 1 માર્ચના રોજ સવારે 11.30 વાગ્યે હતું. પોલીસ ક્યાંય નહોતી અને ગુપ્તીઓ (દાંતી), ધારિયા અને ઘણા હથિયારો, બંદૂકો લઈને આવ્યા હતા. ઘણી ગોળીબાર થયો હતો જેમાં ઘણા યુવાનો ગોળીઓથી ઘાયલ થયા હતા.

ભારતીય સેનામાંથી નિવૃત્ત થયા પછી, આ સાક્ષી ઇન્ડિયન એરલાઇન્સના સુરક્ષા સેવા વિભાગમાં નોકરી કરતો હતો, પરંતુ બે મહિના પહેલા થયેલી આ ક્રૂર આગચંપી પછી તે કામ પર નહોતો ગયો. તે 45 દિવસથી VS હોસ્પિટલમાં હતો. હોસ્પિટલમાં, 2,000 રૂપિયાની ડિપોઝિટ રકમ ચૂકવવા અને દવાઓ ખરીદવા અંગે કેટલીક શરૂઆતી સમસ્યાઓ હતી

પરંતુ તેનું નિરાકરણ લાવવામાં આવ્યું હતું. તે ઉપરાંત, ત્યાં તેની સારવારમાં કોઈ મુશ્કેલી નહોતી. VS હોસ્પિટલમાં જ પોલીસ કેસ નોંધવામાં આવ્યો હતો. જોકે પોલીસે તેનું નિવેદન નોંધ્યું હતું, પરંતુ તેને તેની FIR ની નકલ મળી ન હતી. આ સાક્ષીએ કહ્યું કે તે ટોળામાં કોઈને ઓળખી શક્યો નથી. તેણે કહ્યું કે જોકે ટોળું ખૂબ મોટું હતું, ઘણા બધા લોકો હતા, મેદાનથી CTM સુધી લગભગ 10,000. તે કેમ્પની સામે સુંદરમનગર મેદાનમાં રહેતો હતો. આ વિસ્તારમાં લગભગ 3,000-3,500 મુસ્લિમ ઘરો છે જેમાં લગભગ 10,000 રહેવાસીઓ છે. આમાંથી, લગભગ 400-500 ઘરો બળી ગયા છે, જોકે હજુ સુધી કોઈ સર્વે કરવામાં આવ્યો નથી.

આ પીડિત, જે પોતાના ઘાવને કારણે ટ્રિબ્યુનલ સમક્ષ ભાગ્યે જ ઊભા રહી શકતો હતો, તેની હાલત ખૂબ જ દુ:ખદ હતી. તેની ત્વચા પર ગંભીર દાઝી જવાને કારણે તેણે પાતળા અંડરપેન્ટ પહેર્યા હતા. તે ખૂબ જ અસ્વસ્થતામાં હતો. તે તડકામાં ચાલી શકતો ન હતો કારણ કે જો તે ચાલતો હોત તો તેને ચક્કર આવતા અને તેનું શરીર બળી જતું. તેને કોઈ વળતર મળ્યું ન હતું. આ સાક્ષી એવા લોકોમાંનો એક હતો જેઓ રાષ્ટ્રપતિ અબ્દુલ કલામને અમદાવાદની મુલાકાતે હજ હાઉસ કેમ્પમાં મળ્યા હતા. તેની હાલત જોઈને રાષ્ટ્રપતિએ તેને મુખ્યમંત્રી મોદીની હાજરીમાં તેના સંપૂર્ણ સારવાર માટે પૂરતા ભંડોળની ખાતરી આપી હતી.

બીજો એક દુ:ખદ કિસ્સો શેખ ગુડ્ડુ શમસુદ્દીન (૨૩)નો હતો, જેમણે ૧ માર્ચે પોલીસ ગોળીબાર દરમિયાન ગળામાં ગોળી વાગવાથી પોતાનો અવાજ ગુમાવ્યો હતો. તેમની સર્જરી કરવામાં આવી હતી અને તેમના ગળામાં પ્લાસ્ટિકની નળી નાખવામાં આવી હતી. ઈજાના પરિણામે, તેમણે બોલવાની ક્ષમતા પણ ગુમાવી દીધી હતી અને તબીબી સારવાર પછી પણ, તેમનો અવાજ લગભગ એક સૂર જેવો હતો. સાક્ષીએ ખૂબ જ મુશ્કેલીથી ટ્રિબ્યુનલ સાથે વાત કરી, ૧ માર્ચની ઘટનાઓનું વિગતવાર વર્ણન કર્યું. તે એક મશીન પેઇન્ટર છે અને તે સવારે ૯.૩૦-૧૦ વાગ્યાની વચ્ચે, તે ગાયત્રીનગર તરફ ચાલી રહ્યો હતો - ત્યારે તેણે ૪ પોલીસકર્મીઓને તેમની રાઇફલો સાથે ઉભા જોયા. પોલીસકર્મીઓની પાછળ એક કાર હતી, એક ટાટા કાર અને કારની પાછળ ઝૂકીને એક ટોળું હતું. ગભરાઈને તે પાછો ફર્યો અને મદદ માટે બૂમો પાડવા લાગ્યો અને તે જ સમયે <u>પોલીસે તેમને ગોળી મારી દીધી</u>. તેઓ સ્થાનિક પોલીસ જેવા દેખાતા હતા. તેઓએ તેને "લાંબી રાઇફલ", .303 થી ગોળી મારી. ટોળામાંથી કોઈને ઓળખી શક્યો નહીં કારણ કે તેઓ કારની પાછળ હતા. સાક્ષીએ કહ્યું કે તે ટોળાથી બચી ગયો તે ભાગ્યશાળી હતો. <u>તેણે કહ્યું કે ગોળીબાર કરતી વખતે તેની સામે રહેલી પોલીસે તેના પર ગોળીબાર કર્યો હતો જેથી તે અન્ય મુસ્લિમોને મદદ માટે બોલાવે નહીં</u>. તેઓએ જાણી જોઈને તેના ગળાને નિશાન બનાવ્યું જેથી તે મદદ માટે બૂમો ન પાડી શકે.

તેઓએ તેમના ગળામાં ગોળી મારી અને તેની શ્વાસનળી ફાટી ગઈ, જેના પરિણામે તેમનું ઘણું લોહી વહી ગયું. તે થોડા પગલાં ચાલવામાં સફળ રહ્યો અને પછી પડી ગયો. તે પછી તેમજ નજીકથી કેટલાક મુસ્લિમો આવ્યા અને તેમને ઉપાડીને સલામત સ્થળે લઈ ગયા. તે સમયે, તે બેભાન થઈ ગયો હતો.

તેમણે કહ્યું કે તે સમયે VS હોસ્પિટલમાં જવાનું સલામત ન હોવાથી, તેમને પહેલા અલ અમીન હોસ્પિટલ લઈ જવામાં આવ્યા અને પછી VS હોસ્પિટલમાં ખસેડવામાં આવ્યા. અલ અમીન જતા રસ્તામાં પણ વાહન રોકવાનો પ્રયાસ કરવામાં આવ્યો, રસ્તાને અવરોધવા માટે તંબુ ગોઠવવામાં આવ્યો હતો અને બદમાશો પથ્થરમારો કરી રહ્યા હતા. <u>અહીં પણ પોલીસે ગોળીબાર કર્યો, જેમાં 2 યુવાનો ઘાયલ થયા.</u> અલ અમીન એમ્બ્યુલન્સ ડ્રાઇવરને પણ ઇજા પહોંચી. હોસ્પિટલમાં, સર્જન દ્વારા છાતીમાંથી માંસ કાઢીને ગ્રાફ્ટ કરવામાં આવી. ગળામાં છિદ્ર બનાવવામાં આવ્યું જેથી તે ફૂસફૂસ બોલી શકે અને ટ્રિબ્યુનલના સભ્યો તેને આ રીતે સાંભળી શકે. પીડિતને હોસ્પિટલમાં તેની સારવાર અંગે કોઈ ફરિયાદ નહોતી.

ટ્રિબ્યુનલે બળી ગયેલા અને ગોળીબારથી ઘાયલ થયેલા ઘણા પીડિતોને મળ્યા, જેઓ ભાગ્યે જ પોતાના જીવ બચાવી શક્યા હતા અને જેમના માટે વળતર ચૂકવવાની કોઈ જોગવાઈ કરવામાં આવી નથી. ૧ માર્ચના રોજ પોલીસ ગોળીબારમાં મોહમ્મદ નઈમ નામના એક વ્યક્તિને કમરમાં ગોળી વાગી હતી. તેમના પર ગાડી ચલાવતા પોલીસકર્મીઓએ ગોળીબાર કર્યો હતો, અને ગાયત્રીનગરના મુસ્લિમો પર પોતાની રાઈફલો તાકી હતી (જેને સાક્ષીઓએ ઔદ્યોગિક વસાહત નજીક 'સરહદ' તરીકે વર્ણવ્યું હતું), જ્યારે હિન્દુ ટોળાએ અવિરતપણે તેમનો હુમલો ચાલુ રાખ્યો હતો. એવું લાગતું હતું કે

પોલીસકર્મીઓ ટોળાના પાછળના અને આગળના રક્ષકો હતા, જેના કારણે ટાર્ગેટ શોધી કાઢવાનું આસાન બન્યું. તે સવારે (૧ માર્ચ), પોલીસ ગોળીબારમાં ૬ લોકો ઘાયલ થયા હતા. સાક્ષીઓએ જણાવ્યું હતું કે
તેઓએ પોલીસ ગોળીબારને સમર્થન આપવા માટે કંઈ કર્યું નથી. તેઓએ એક પોલીસકર્મીને ઓળખી કાઢ્યા, ભુપેન્દ્રન ગઢવી, ડી સ્ટાફ, નંબર ૨૦૨૨, રખિયાલ પોલીસ સ્ટેશન, અને બીજો એક જે ગઢવી હતો, પરંતુ જેનું પૂરું નામ તેઓ જાણતા ન હતા.

૫૭ ટકા બળી ગયેલા મોહમ્મદ યાસીન અંસારીએ ટ્રિબ્યુનલને જણાવ્યું હતું કે વીએસ હોસ્પિટલમાં શરૂઆતના ૩ દિવસ સુધી તેમને કોઈ સારવાર આપવામાં આવી ન હતી. વર્તમાન પરિસ્થિતિને કારણે તેમના પરિવારમાંથી કોઈ પણ હોસ્પિટલમાં આવી શક્યું ન હતું.

વીએસ હોસ્પિટલમાં ૧૩ દિવસ રહ્યા પછી, ૨૦-૨૨ બળી ગયેલા પીડિતોમાંથી, તેમના વોર્ડમાં દાખલ, આ સાક્ષીએ કહ્યું કે ફક્ત ૩ જ જીવિત રહ્યા. આ વીએસ હોસ્પિટલે મુસ્લિમ દર્દીઓને જે કઠોર સારવાર આપી હતી તેનું ઉદાહરણ હતું. આ સાક્ષીએ કહ્યું કે તેને ડર હતો કે તેને પણ આ જ હાલતનો સામનો કરવો પડશે અને તે ઘરે પાછો ફરશે. તેણે આગ્રહ કર્યો કે, વીએસ હોસ્પિટલમાં સારવાર આપવામાં આવી રહી હતી, પરંતુ જે દર્દીઓને લોહી આપવામાં આવ્યું હતું તેઓ મૃત્યુ પામ્યા. (વો ખૂન મે કુછ મિલા હુઆ થા? VS hospital ભી ઇનકે સાથ મિલી હુઈ થી?) તેણે કહ્યું કે જ્યારે તેને લોહીની પહેલી બોટલ આપવામાં આવી ત્યારે પણ તેની હાલત વધુ ખરાબ થઈ ગઈ, તે તેના હાથ-પગ હલાવી શકતો ન હતો અને બોલવાનું બંધ કરી દીધું હતું, તેથી તેણે હોસ્પિટલ છોડી દેવાનો નિર્ણય લીધો. મે મહિનાની ભીષણ ગરમીમાં ટ્રિબ્યુનલે પુરાવા નોંધ્યા ત્યારે તે ગંભીર અસ્વસ્થતામાં હતો. જોકે તેમના ડૉક્ટરે તેમને ફરીથી હોસ્પિટલમાં દાખલ કરવાની સલાહ આપી હતી, પરંતુ આ સાક્ષી તેમ કરવામાં અનિચ્છા ધરાવતા હતા, કારણ કે તેઓ ત્યાં મળતી સારવારથી ડરતા હતા.

ગુલામહુસૈન અલી હુસૈન બળી ગયેલા અન્ય એક પીડિત હતા જે ૨૫ ટકા બળી ગયા હતા, દોઢ મહિનાથી હોસ્પિટલમાં હતા અને તેમના આખા પરિવાર સાથે, તે સમયગાળા દરમિયાન કામ કે કમાણી વગરના હતા. ઘણા સાક્ષીઓએ ઘાયલ વ્યક્તિઓને વળતરની ચુકવણીના અભાવ અંગે કડક નિવેદનો આપ્યા હતા, અને કહ્યું હતું કે તેમને જીવ ગુમાવવા બદલ આપવામાં આવતી રકમના ઓછામાં ઓછા ૪૦ ટકા મળવા જોઈએ. તેમણે કહ્યું હતું કે સરકારે અપંગો કે ઘાયલો માટે વળતરની જોગવાઈ કરી નથી, અને આ હત્યાકાંડમાં થયેલી ઇજાઓ અને અપંગતાનો કોઈ જવાબ આપ્યો નથી. તેમણે કહ્યું હતું કે ૨૦૦૧માં આવેલા ભૂકંપ પછી, ગુજરાત સરકારે જાહેરાત કરી હતી કે ૪૦ ટકા સુધી અપંગતા ધરાવતા વ્યક્તિઓને ૫૦,૦૦૦ રૂપિયા મળશે પરંતુ હત્યાકાંડ માટે પીડિતોને આવું કોઈ વળતર આપવામાં આવ્યું નથી.

સાક્ષી ફકરુદ્દીન ઇમામુદ્દીન અંસારી (૨૩) ને પાંસળીમાં ગોળી મારી દેવામાં આવી અને ત્યારબાદ ૨ મહિના સુધી તેમને આજીવિકા વગર રાખવામાં આવ્યા. તેમને સરકાર તરફથી કંઈ મળ્યું ન હતું. તેઓ મશીન ભરતકામ કરતા દૈનિક વેતન મેળવતા હતા અને તેમની પાસે કરિયાણાની દુકાન પણ હતી, જે પણ બળી ગઈ હતી. પથ્થરમારામાં સોને કી ચાલની મહિલાઓને ગંભીર ઇજાઓ પહોંચી હતી. ટ્રિબ્યુનલે જન સંઘર્ષ મંચના મોહન બુંદેલાની સાક્ષી જુબાની રસપૂર્વક નોંધી હતી, જે ગોમતીપુર પોલીસમાં એફઆઈઆર તરીકે નોંધાઈ છે.

ગોમતીપુરના સલાટનગરમાં આશરે ૨૬૦ ઝૂંપડા હતા, જેમાં આશરે ૧,૫૦૦ રહેવાસીઓ રહેતા હતા. ૧ માર્ચે, લગભગ ૨,૦૦૦ બદમાશો આવ્યા અને ઘરના સામાન સાથે આ ઝૂંપડાઓને રાખ કરી દીધા. આ ભીડના નેતાઓએ માથા પર ભગવા પટ્ટી બાંધી હતી અને ત્રિશુલ લગાવેલા હતા. ઘણા લોકોએ તલવારો હાથમાં રાખી હતી. આ ટોળાને ગોમતીપુર, મોદીના "ડી" સ્ટાફના પીએસઆઈએ ઝૂંપડાઓને આગ લગાડવામાં મદદ કરી હતી. મોદી પોતાની જીપ (નોંધણી નંબર GJ-1-AR-5342) માં આવ્યા અને બપોરે લગભગ 12 વાગ્યે અંબિકા મિલ નંબર 1 ની સામે રોકાયા... .

તે જ દિવસે, ગોમતીપુરના બીજા ભાગમાં, આમ્રપલ્લીની સામે, એક પોલીસ કોન્સ્ટેબલ ની હત્યા કરવામાં આવી. સ્પષ્ટ બદલો લેવા માટે, પોલીસેમણિયારવાડામાં કર્ફ્યુનો લાભ લઈને, ચાર નાના બાળકોના પિતા મહેબૂબભાઈ ઇબ્રાહિમને

ગોળી મારીને હત્યા કરી દીધી. એક નિર્દોષ માણસને મારી નાખવામાં આવ્યો. તે થોડો આરામ કરવા માટે બહાર નીકળ્યો હતો અને તેને ઉપર લઈ જઈને ગોળી મારી દેવામાં આવી. આ પહેલા મણિયારવાડામાં કોઈ અસર થઈ ન હતી.

● અહમદાબાદ કે ગ્રામીણ ઇલાકે:-

● અબાસણા:-

અમદાવાદ જિલ્લાના દેત્રોજ તાલુકાના અબાસણા ગામમાં 1 અને 2 એપ્રિલની રાત્રે (એટલે કે, વડાપ્રધાન વાજપેયીની ગુજરાત મુલાકાતની પૂર્વસંધ્યાએ) એક ભયાનક ઘટના બની હતી. જ્યારે ત્યાં રહેતા ઘાંચી પરિવારના 5 સભ્યોની ઊંઘમાં ક્રૂરતાથી હત્યા કરવામાં આવી હતી. ઇબ્રાહિમ ઇસ્માઇલભાઇ ઘાંચી (38), જેમણે તેમના પિતા ઇસ્માઇલભાઇ (56), તેમના ભાઈ કરીમ (22), તેમના કાકા દાઉદભાઇ (53) અને તેમના પિતરાઇ ભાઇઓ, નૂરજહાં (22) અને દીન મોહમ્મદ (17) ને ગુમાવ્યા હતા, તેમણે 4 મેના રોજ ટ્રિબ્યુનલ સમક્ષ જુબાની આપી હતી. અન્ય એક કાકા જે ઘાયલ થયા હતા તેમને હોસ્પિટલમાં દાખલ કરવામાં આવ્યા હતા પરંતુ સાક્ષીના જુબાનીના એક દિવસ પહેલા તેમનું મૃત્યુ થયું હતું. ઈબ્રાહિમ ઘાંચીએ એક ક્રૂર હુમલામાં પરિવારના છ સભ્યો ગુમાવ્યા હતા. સાક્ષી, જે કાલોલ ખાતે રહેતા હતા અને ONGC માં કર્મચારી હતા, તેમણે 17 વર્ષથી ભારતીય સેનામાં સેવા આપી હતી. તેમનો પરિવાર પેઢીઓથી અબાસણા ગામમાં રહેતો હતો, અને ત્યાં 45 એકર જમીનનો માલિક હતો. આ ગામમાં એકમાત્ર વિસ્તૃત મુસ્લિમ પરિવાર હતો (ત્રણ વિભાજિત પરિવારો અને એક સંયુક્ત પરિવાર) પટેલ, રાજપૂત, દરબાર અને બ્રાહ્મણો વચ્ચે રહેતો હતો.

ગોધરા ઘટના પછી તરત જ, મુશ્કેલીના ડરથી, પરિવાર આખા મહિના માટે કલોલ શિફ્ટ થઈ ગયો હતો. તે સમયે, જે લોકોએ પાછળથી તેના પરિવારના સભ્યોની હત્યા કરી હતી, તેઓ જ આવ્યા હતા અને તેના પિતાને ગામ પાછા ફરવા માટે સમજાવ્યા હતા. પરિવાર 31 માર્ચે અબાસણા પાછો ફર્યો, અને 2-3 એપ્રિલની મધ્યરાત્રિએ તેમના પર હુમલો કરવામાં આવ્યો. મેતાજી દિવાનજી દરબારની આગેવાની હેઠળ ગામલોકોના એક જૂથે પહેલા અજાણ્યા પીડિતોની કતલ કરી અને પછી તેમને તેમજ ઘરને બાળી નાખ્યું. તેની માતા અને તેની કાકીને ઈજા થઈ હતી પરંતુ તેઓ પાછળના દરવાજેથી ભાગી જવામાં સફળ રહ્યા. સરખેજ, અમદાવાદ ખાતે સરપંચે પોલીસ બોલાવી અને ડીએસપી રાય, ડીવાયએસપી રવિ પટેલ, ઇન્સ્પેક્ટર રજની પટેલ અને પીઆઈ ચૌહાણ ઘાયલોને હોસ્પિટલ લઈ ગયા.

સાક્ષીની માતાના કપાળ પર ઊંડો ઘા હતો અને તેને ફ્રેક્ચર પણ થયું હતું. તેના કાકા, જે પાછળથી ઈજાઓથી મૃત્યુ પામ્યા, તેમના માથા પર કાપ, ખોપરી અને હાથ ફ્રેક્ચર થયા હતા, તેમજ ગળા પર તલવારનો ઘા હતો. સાક્ષીને કલોલ ખાતે ફરજ પર હતા ત્યારે આ ભયાનક ઘટનાની જાણ કરવામાં આવી હતી. તે કલોલના પોલીસ સ્ટેશન ગયો અને અબાસણા જવા માટે પોલીસ રક્ષણ મેળવ્યું. ત્યાં, તેણે તેના પિતાનો મૃતદેહ તેમના ઘરના પ્રવેશદ્વાર પર પડેલો જોયો. ત્યાં જ પોસ્ટમોર્ટમ તપાસ થઈ ચૂકી હતી.

પછી પોલીસ તેને ઘરમાં લઈ ગઈ, જે સળગાવી દેવામાં આવ્યું હતું, અને તેણે અન્ય લાશો જોઈ. સાક્ષીએ લાશોને હાઇવે પરના કબ્રસ્તાનમાં લઈ ગયા અને મુસ્લિમ રિવાજ મુજબ દફનાવી. બીજા દિવસે તે અમદાવાદની સિવિલ હોસ્પિટલમાં ગયો જ્યાં તે તેની કાકીને મળ્યો. ચોથા દિવસે, તે અબાસણા પાછો ફર્યો, તેમની બાકી રહેલી વસ્તુઓ એકઠી કરી અને અમદાવાદ પાછો ફર્યો.

સાક્ષીએ કહ્યું કે "સંદેશે" ભયાનક હત્યાકાંડ પછી એક વાર્તા રજૂ કરી હતી, જેમાં કહેવામાં આવ્યું હતું કે ઇસ્માઇલ અને દાઉદ - સાક્ષી - પિતા અને કાકા - છોકરીઓને હેરાન કરતા હોવાથી માર્યા ગયા હતા. સાક્ષી આવા

બેજવાબદાર અહેવાલથી ગુસ્સે હતો, જેણે ખુલ્લા દિલથી સૂચવવાનો પ્રયાસ કર્યો કે આ વ્યક્તિગત બદલો લેવાનો કેસ છે અને તેનો સાંપ્રદાયિકતા સાથે કોઈ લેવાદેવા નથી. સાક્ષી ગુસ્સે હતો કે તેના પિતા અને કાકા, જેમની હત્યા કરવામાં આવી હતી, તેમને આ રીતે બદનામ કરવામાં આવી રહ્યા હતા. તેણે કહ્યું કે તેઓ એક સન્માનિત પરિવાર હતા. તેઓ 250 વર્ષથી ગામમાં રહેતા હતા. સાક્ષી - માતા સ્થાનિક પંચાયતના સભ્ય હતા. સાક્ષીએ યોગ્ય રીતે પૂછ્યું કે, શું ગામલોકોએ તેમને, એકમાત્ર મુસ્લિમ પરિવારને, અબાસણામાં આટલા લાંબા સમય સુધી રહેવાની મંજૂરી આપી હોત, શું તેની માતાને પંચાયતના સભ્ય તરીકે ચાલુ રહેવાની મંજૂરી આપવામાં આવી હોત, જો પરિવારના સભ્યો સંદેશમાં સૂચવ્યા મુજબ વર્તન કરતા હોત?

સાક્ષીએ જણાવ્યું કે તેમની હાલત દયનીય હતી, કારણ કે તેમના બધા કાગળો આગમાં બળી ગયા હતા, હાલમાં તેઓ મતદાન પણ કરી શકતા નથી. તેમની પાસે કોઈ પુરાવા નહોતા કે તેઓ સેનામાં સેવા આપી ચૂક્યા છે. તેમણે કહ્યું કે, ભવિષ્યમાં, તેમના પર આતંકવાદી હોવાનો આરોપ પણ લાગી શકે છે કારણ કે તેમની પાસે અગાઉ અસ્તિત્વનો કોઈ પુરાવો નહોતો. તેઓ સેનામાંથી નિવૃત્ત થયા હતા અને તેમને ડર હતો કે જો તેઓ નવી નોકરી માટે અરજી કરશે, તો તેમને કહેવામાં આવશે કે તેમને નોકરી નહીં મળે કારણ કે તેઓ મુસ્લિમ હતા.

સાક્ષીએ ટ્રિબ્યુનલને જણાવ્યું કે કોમ્યુનલિઝમ કોમ્બેટ જર્નલ દ્વારા તેમને દિલ્હી લઈ જવાની વ્યવસ્થા કરવામાં આવી હતી, જ્યાં તેઓ 27 એપ્રિલે ભારતના રાષ્ટ્રપતિને મળ્યા હતા. તેમણે રાષ્ટ્રપતિ સાથે તેમની 17 વર્ષની સેનાની સેવા વિશે વાત કરી હતી, જેમાંથી 13 વર્ષ તેમણે ક્ષેત્રમાં વિતાવ્યા હતા.

તેમણે કહ્યું કે તેમણે ગુજરાતમાં રાષ્ટ્રપતિ શાસન લાદવાની માંગ કરી હતી. તેમણે કહ્યું કે અબાસણામાં 45 એકર કૌટુંબિક મિલકત જોખમમાં મુકાઈ ગઈ છે અને તેમના બાળકોનું શિક્ષણ હવે જોખમમાં મુકાઈ ગયું છે કારણ કે એ જ ઝેરી શક્તિઓ શાળાઓને પણ નિશાન બનાવી રહી છે અને તેમના ગામમાં પાછા ફરવું તેમના માટે સલામત નથી, જ્યાં પરિવારનું ઘર બાળી નાખવામાં આવ્યું હતું. પોલીસે 25 જેટલા લોકોની ધરપકડ કરી હતી - મુખ્ય ગુનેગાર મેતાજી દિવાનજી દરબાર હતો, જેણે ભૂતકાળમાં લોકોને અનેક ગુનાહિત કૃત્યોમાં સંડોવાયેલ હતો. અન્ય ગ્રામજનોએ પણ આ ઘટના વિશેની હકીકતો અને આરોપીઓના નામ જણાવતી FIR દાખલ કરી હતી.

- **કુહા:-**

દસક્રોઈ તાલુકાના કુહા ગામમાં ૫૦ જેટલા મુસ્લિમો પર કોમી હુમલાનો પહેલો બનાવ ૧૯૯૨માં બન્યો હતો. તેમના પર પથ્થરમારો કરવામાં આવ્યો હતો અને તેમને ગામ છોડીને જવાની ફરજ પાડવામાં આવી હતી. પટેલોના ૩૦૦ પરિવારો તે હુમલામાં મોખરે હતા. તે સમયે, કુહામાં મોટાભાગના મુસ્લિમો મજૂરી કામ કરતા હતા જ્યારે લગભગ ૪-૫ પરિવારો પાસે જમીનનો એક નાનો ટુકડો હતો. પરંતુ વર્ષોથી, તેમાંથી કેટલાકે નાના કિઓસ્ક (નાની દુકાન - સ્ટોલ) સ્થાપ્યા છે અને અન્ય ડ્રાઇવર તરીકે ગુજરાન ચલાવે છે.

૨૮ ફેબ્રુઆરીના રોજ બપોરે ૧ વાગ્યાની આસપાસ, સરપંચના પતિ, જે એક પટેલ હતા, તેના નેતૃત્વમાં એક ટોળાએ મુસ્લિમ ઘરો પર હુમલો કર્યો. ગામમાં બે મુખ્ય જાતિઓ છે, પટેલ અને ઠાકોર, પરંતુ ઠાકોરોએ હુમલામાં ભાગ લીધો ન હતો. હુમલો શરૂ થતાં જ, મોટાભાગના મુસ્લિમો ખેતરોમાં ભાગી ગયા, જ્યારે કેટલાક લોકોએ પંચાયત સભ્ય લક્ષ્મીબેન ડાભીના ઘરે આશરો લીધો. અહમદ હુસૈન સૈયદ સમયસર ભાગી શક્યા નહીં, અને તેઓ તેમના ઘરમાં છુપાઈ ગયા. આમ તેઓ કુહામાં બનેલી બધી ઘટનાઓના સાક્ષી હતા, જ્યાં 19 મુસ્લિમ ઘરો સળગાવી દેવામાં આવ્યા હતા અને બાકીના લોકો પાસેથી સામાન લૂંટી લેવામાં આવ્યો.

મુસ્લિમો 9 દિવસ ખેતરોમાં રહ્યા, અને આ બધા દિવસો દરમિયાન, લક્ષ્મીબેન ડાભીએ તેમના માટે ભોજનની વ્યવસ્થા કરી. એકવાર સ્થળાંતર સુરક્ષિત થઈ ગયું, ત્યારે લોકોએ બે વાહનો ગોઠવ્યા અને અમદાવાદ શહેરના

બાપુનગર ખાતે રાહત શિબિરમાં પહોંચ્યા. પોલીસને ફરિયાદ આપવામાં આવી પરંતુ ફરિયાદીઓને રસીદની નકલ આપવામાં આવી નહીં. પંચનામાની નકલ પણ આપવામાં આવી નહીં. અહેમદ હુસૈન અને તેમના બે ભાઈઓએ NHRC ટીમની મુલાકાતનો ઉપયોગ તેમની ફરિયાદ નોંધાવવા માટે કર્યો.

13 એપ્રિલના રોજ, લક્ષ્મીબેન ગામના હિન્દુઓના દૂત તરીકે બાપુનગર રાહત શિબિરમાં મુસ્લિમ પરિવારો સાથે સોદો કરવા આવ્યા: તેઓએ જે ફરિયાદમાં હુમલાખોરોના નામ આપ્યા હતા તે પાછી ખેંચી લેવી જોઈએ અને તે પછી જ તેઓ ગામમાં રહેવા માટે પાછા આવી શકે , તેમ કહેવામાં આવ્યુ. . સત્તાવાર રીતે ફરિયાદ કરનારા ત્રણેય ભાઈઓને ગામમાં પ્રવેશવાની મંજૂરી આપવામાં આવી ન હતી. અહેમદ હુસૈને જણાવ્યું હતું કે 'જોકે તેઓ દોષિતોને ન્યાય અપાવવા માંગતા હતા, પરંતુ જો અન્ય મુસ્લિમો તેમને ગામલોકોના દબાણને કારણે ફરિયાદ પાછી ખેંચવાનું કહેશે, તો તેઓ તેમ કરશે.

- **પોર:-**

ગાંધીનગર જિલ્લાના ગાંધીનગર તાલુકામાં આવેલા પોર ગામમાં લગભગ ૭૦ મુસ્લિમ પરિવારો અને ઠાકોર, પટેલ, હરિજન, બાગરી, રાવળ અને ચમાર જાતિના ૫૦૦-૬૦૦ પરિવારો છે. ગામના નાયબ સરપંચ મુસ્લિમ હતા. છેલ્લી પંચાયત ચૂંટણીમાં મુસ્લિમોએ ઠાકોરોને ટેકો આપ્યો હતો.

૨૮ ફેબ્રુઆરીના રોજ, સરપંચે ગામના મુસ્લિમોને કહ્યું કે તેમને ચિંતા કરવાની જરૂર નથી, આ ગામમાં મુસ્લિમોને કંઈ નહીં થાય. ૧ માર્ચના રોજ, બપોરે ૨.૧૫ વાગ્યે, બપોરની નમાજ પછી, પોરના પટેલોના નેતૃત્વમાં, ઓછામાં ઓછા ૯ પડોશી ગામોના એક મોટા ટોળાએ મુસ્લિમો પર હુમલો કર્યો. તેઓ કેરોસીન, ડીઝલ અને ગેસ સિલિન્ડરથી સજ્જ હતા. તેઓએ મુસ્લિમ ઘરો, એક મસ્જિદ તેમજ દરગાહનો નાશ કર્યો અને બાળી નાખ્યા. મુસ્લિમ ઘરો અને ખેતરો માટે પાણીનો એકમાત્ર સ્ત્રોત રહેતો બોરવેલ સંપૂર્ણપણે નાશ પામ્યો. ટોળાએ શકીનાબેન, હનીફભાઈ અને ફાતિમાબીબી સહિત અનેક લોકો પર પણ હુમલો કરીને તેમને ઘાયલ કર્યા. ગામના દુકાનદારોએ હુમલાખોરોને કેરોસીન આપ્યું અને ગામના પટેલોએ, જેમાં મહિલાઓનો પણ સમાવેશ થાય છે, ભાગી રહેલા મુસ્લિમો પર પથ્થરમારો કર્યો. હુમલાખોરોએ મૌલાનાને પકડીને માર માર્યો. ટોળાના આગમન પછી તરત જ અડાલજ <u>પોલીસ સ્ટેશનના પોલીસ ઇન્સ્પેક્ટર, પીઆઈ ઝાલા ગામમાં પહોંચ્યા, પરંતુ સ્થાનિક મુસ્લિમોને મદદ કરવાને બદલે, તેમણે તેમને તાત્કાલિક ગામ છોડી દેવાનો આદેશ આપ્યો.</u>

જ્યારે હુમલો ચાલુ હતો ત્યારે કલેક્ટર આઈ.એસ. હૈદર અને ડીડીઓ બ્રહ્મભટ્ટ ગામમાં પહોંચ્યા. તેમણે મુસ્લિમોને રક્ષણ આપ્યું અને મુસ્લિમ ગ્રામજનોની માલિકીની 3 ટેમ્પોમાં બેસીને તેમને ભાગવામાં મદદ કરી.
જોકે, ત્રીજો ટેમ્પો ચાલુ થયો નહીં. ગભરાટમાં, લોકો તે ટેમ્પોમાંથી નીચે ઉતર્યા અને અન્ય 2 ટેમ્પો પર ચઢી ગયા. હુમલા દરમિયાન પહેલેથી જ ઇજાગ્રસ્ત થયેલી ત્રણ મહિલાઓ અને 3 બાળકો ગૂંગળામણને કારણે મૃત્યુ પામ્યા. ટેમ્પો અડાલજ પોલીસ સ્ટેશન પહોંચ્યા ત્યાં સુધીમાં તેઓ મૃત્યુ પામ્યા હતા.

પોર ગામની ઘટનામાં ફક્ત એક જ એફઆઈઆર નોંધાઈ હતી (અડાલજ પીએસયુ/એસ 147/148/149/436/395/135 બોમ્બે પોલીસ એક્ટમાં નં. 44/2002). તે જ પીઆઈ ઝાલા, જેમણે હુમલાને રોકવા માટે કંઈ કર્યું ન હતું, તેમણે આ એફઆઈઆર નોંધાવી. તે ઘટનાના તપાસ અધિકારી પણ હોવાથી, પીડિતોને નિષ્પક્ષ તપાસની આશા ઓછી હતી.
એફઆઈઆરમાં હુમલાખોરોના નામ નહોતા.

બાદમાં, સાક્ષીઓએ પોલીસ સ્ટેશન અને અન્ય અધિકારીઓને આપેલી 4 ફરિયાદોમાં 95 પટેલોના નામ આપ્યા હતા. <u>આમ છતાં, એપ્રિલના મધ્ય સુધી એક પણ પટેલની ધરપકડ કરવામાં આવી ન હતી. કેસમાં ઓછામાં ઓછા 23 ધરપકડો કરવામાં આવી હતી, પરંતુ તે બધા નીચલી જાતિના ઠક્કર, વાઘરી અને રાવળના હતા, જેઓ મુસ્લિમો ભાગી ગયા</u>

પછી લૂંટમાં સામેલ હતા પરંતુ હુમલાખોરો નહોતા. ગ્રામજનોએ ફરિયાદો પણ મોકલી હતી અને અનેક ઉચ્ચ અધિકારીઓને અપીલ કરી હતી પરંતુ તેમને કોઈ જવાબ મળ્યો ન હતો. વિસ્થાપિત પીડિતો મંડલી રાહત શિબિરમાં અથવા અન્ય વિવિધ સ્થળોએ સંબંધીઓ સાથે રહેતા હતા.

પીઆઈ ઝાલા પર હુમલાખોરો સાથે સાંઠગાંઠ કરવાનો, હુમલા સમયે કોઈ કાર્યવાહી ન કરવાનો, એફઆઈઆરમાં હુમલાખોરોના નામ છોડી દેવાનો અને બાદમાં પીડિતોને તેમની ફરિયાદ પાછી ખેંચવા દબાણ કરવામાં હુમલાખોરો સાથે જોડાવાનો સીધો આરોપ મૂકવામાં આવ્યો છે.

અહમદાબાદ કે કિસ્સે ખતમ હુએ, અબ બાકી જીલે દેખે જાયેંગે.

Issue 06 કા ઇન્તેઝાર કરે.

کاغذی نقاب મંગવાને કે લીયે [havahihume@gmail.com] **પર રાબતા કર સકતે હૈ.**